

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Diplomová práce

**Domácí násilí z trestněprávního a
kriminologického hlediska**

Barbora Marešová

Vedoucí práce: JUDr. Simona Stočesová, Ph.D.

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Domácí násilí z trestněprávního a kriminologického hlediska“ zpracovala samostatně a vyznačila zdroje, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni, 25. března 2014

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., za vstřícnost při konzultacích a užitečné rady při zpracování této práce.

Obsah

1	ÚVOD	8
2	<u>ZNAKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ; TRESTNĚPRÁVNÍ KVALIFIKACE DOMÁCÍHO NÁSILÍ</u>	11
2.1	POJEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ	11
2.2	ZNAKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	13
2.3	FORMY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	14
2.3.1	FYZICKÉ NÁSILÍ	15
2.3.2	PSYCHICKÉ NÁSILÍ	15
2.3.3	SEXUÁLNÍ NÁSILÍ	16
2.3.4	EKONOMICKÉ NÁSILÍ	16
2.3.5	SOCIÁLNÍ NÁSILÍ	16
2.4	TRESTNĚPRÁVNÍ KVALIFIKACE DOMÁCÍHO NÁSILÍ	17
2.4.1	NEJDŮLEŽITĚJŠÍ SKUTKOVÉ PODSTATY TRESTNÝCH ČINŮ ZAKOTVENÉ V TRESTNÍM ZÁKONÍKU SOUVISEJÍCÍ S DOMÁCÍM NÁSILÍM	17
2.4.2	DALŠÍ VYBRANÉ SKUTKOVÉ PODSTATY TRESTNÝCH ČINŮ ZAKOTVENÉ V TRESTNÍM ZÁKONÍKU SOUVISEJÍCÍ S DOMÁCÍM NÁSILÍM	19
3	<u>OSOBA PACHATELE</u>	23
3.1	TYOLOGIE NÁSILNÝCH OSOB	25
3.1.1	TYOLOGIE DLE I. ČERMÁKA	25
3.1.2	TYOLOGIE DLE ELBOWA	26
3.1.3	TYOLOGIE DLE H. VÁLKOVÉ	26
3.1.4	TYOLOGIE DLE N. JACOBSONA A J. GOTTMANA	27
3.2	PŘÍČINY VZNIKU DOMÁCÍHO NÁSILÍ	27
3.2.1	JEDNOFAKTOROVÉ TEORIE	27
3.2.2	MULTIFAKTOROVÉ TEORIE	28
3.3	TERAPEUTICKÉ PROGRAMY PRO NÁSILNÉ OSOBY	29
4	<u>TRESTNÍ REPRESE A PREVENCE</u>	32
4.1	DOMÁCÍ NÁSILÍ V LEGISLATIVĚ	32
4.1.1	VYKÁZÁNÍ	33
4.1.2	PŘEDBĚŽNÁ OPATŘENÍ	35
4.2	PREVENCE V PŘÍPADECH DOMÁCÍHO NÁSILÍ:	39
5	<u>OSOBA OBĚTI A POMOC OBĚTEM</u>	42
5.1	OBĚŤ PARTNERSKÉHO NÁSILÍ	43
5.1.1	ŽENA JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	45
5.1.2	MUŽ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	47

5.2	OBĚŤ MEZIGENERAČNÍHO NÁSILÍ	48
5.2.1	SENIOR JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	48
5.2.2	DÍTĚ JAKO OBĚŤ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	51
5.3	SYNDROMY OBĚTÍ DOMÁCÍHO NÁSILÍ	54
5.3.1	STOCKHOLMSKÝ SYNDROM	54
5.3.2	SYNDROM TÝRANÉ ŽENY	54
5.3.3	SYNDROM TÝRANÉHO, ZNEUŽÍVANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO SENIORA (SYNDROM EAN)	55
5.3.4	SYNDROM TÝRANÉHO, ZNEUŽÍVANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO DÍTĚTE (SYNDROM CAN)	55
5.4	METODA SARA DN	56
5.5	POMOC OBĚTEM DOMÁCÍHO NÁSILÍ	57
5.5.1	NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE	58
5.5.2	INTERVENČNÍ CENTRA	59
5.5.3	AZYLOVÉ DOMY	60
5.6	BEZPEČNOSTNÍ PLÁN	61
6	ZÁVĚR	64
	<hr/>	
	RESUMÉ	67
	<hr/>	
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
	<hr/>	

1 Úvod

O domácím násilí se jako o společenském problému začíná hovořit na konci 70. let 20. století. Několik staletí bylo domácí násilí považováno za zcela přirozenou věc, kdy takovým jednáním muž projevoval autoritu vůči ženám a dětem a dával jim tím najevo svou nadřazenost. Postupem času začalo být domácí násilí vnímáno jako negativní jev, přesto společnost takové chování ignorovala, neboť se domnívala, že se jedná o čistě soukromou věc, do které nemá nikdo zvenčí zasahovat.

Problematika domácího násilí nebyla na území České republiky do 1. 6. 2004 nijak legislativně řešena. V tento den nabyla účinnosti novela trestního zákona, která zakotvila novou skutkovou podstatu trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (dnes týrání osoby žijící ve společném obydlí). Velké změny v této oblasti přinesl zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Důvodů, proč jsem si zvolila domácí násilí jako téma své diplomové práce, je několik. Už od počátku jsem byla pevně rozhodnutá, že téma své diplomové práce budu vybírat v rámci katedry trestního práva. Tato oblast práva je mi nejbližší, proto jsem také v průběhu studia absolvovala několik volitelných předmětů – kriminologii, kriminalistiku a soudní lékařství.

V době, kdy jsem se rozhodovala a přemýšlela o tématu, podávala jsem žádost Bílému kruhu bezpečí, abych se mohla stát jejich dobrovolnicí. Bílý kruh bezpečí je spolek, který si stanovil tři cíle: poskytovat pomoc obětem a svědkům trestných činů, podílet se na prevenci kriminality a usilovat o zlepšení práv a postavení poškozených v trestním řízení.

Žádost byla vyřízena kladně, proto od května roku 2013 působím jako právní poradce na pobočce Bílého kruhu bezpečí v Plzni. Jako noví členové jsme byli řádně a odborně proškoleni, jeden celý den byl věnován právě domácímu násilí. Několikahodinovou přednášku vedla doc. PhDr. Ludmila Čírtková, CSc., uznávaná psychologka Policejní akademie v Praze. Díky jejímu vyprávění se již tak zajímavé téma stalo ještě zajímavějším.

V této diplomové práci se nejdříve zaměřím na pojem, znaky a formy domácího násilí. V dnešní době rozeznáváme pět forem takového násilí – fyzické, psychické, sexuální, sociální a ekonomické. Následně se budu zabývat

trestněprávní kvalifikací domácího násilí. V souvislosti s domácím násilím může pachatel naplnit skutkové podstaty celé řady trestných činů. Podrobněji pojednám o dvou nejdůležitějších, a to o trestných činech týrání osoby žijící ve společném obydlí a týrání svěřené osoby. Z dalších souvisejících trestných činů zvolím jen některé a ve stručnosti se o nich zmíním.

Další kapitola je věnována osobě pachatele domácího násilí, kde se pokusím odpovědět na otázku, proč se některé osoby chovají násilně, respektive co je oním spouštěčem takového jednání. Mezi odborníky a autory neexistuje jednotný názor na to, jak násilné osoby rozlišovat a dělit. Pro srovnání uvedu několik možných typologií pachatelů domácího násilí. Následně se zaměřím na terapeutické programy, jejichž cílem je odnaučit násilné osoby tomuto negativnímu způsobu jednání. V České republice nejsou zatím k velké škodě využívány, přestože takový program byl odborníky před lety vypracován.

V další kapitole se budu věnovat prostředkům trestní represe a trestní prevence. V rámci trestní represe považuji za důležité detailně rozebrat institut vykazání dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a institut předběžných opatření. Do 1. 1. 2014 bylo předběžné opatření sloužící k ochraně proti domácímu násilí upraveno v zákoně č. 99/1963, občanský soudní řád. V tento den nabyl účinnosti nový zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a úprava tohoto druhu předběžného opatření se stala jeho součástí. K dalším změnám došlo s účinností zákona č. 45/2013, o obětech trestných činů, který mimo jiné zavedl do trestního řádu devět druhů předběžných opatření. Do té doby trestní řád tento institut vůbec neznal.

Cílem preventivní politiky je především snížení kriminality, v daném případě snaha ochránit společnost před domácím násilím. Zde se zmíním o projektu, který realizoval Bílý kruh bezpečí, o Národním akčním plánu prevence domácího násilí a následně také o osvětových kampaních realizovaných v zahraničí.

Poslední kapitolu věnuji obětem domácího násilí. Vzhledem ke svému působení v Bílém kruhu bezpečí budu právě problematice ohrožených osob věnovat nejvíce pozornosti. V úvodu se zaměřím na obecnou charakteristiku obětí domácího násilí, následně se budu zabývat oběťmi mezigeneračního násilí a násilí v partnerském vztahu. U tohoto typu oběti se může v důsledku nežádoucího způsobu jednání násilné osoby projevit Stockholmský syndrom, syndrom týrané ženy nebo syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte či seniora.

Také zmíním diagnostickou metodu SARA DN, která slouží k identifikování a vyhodnocování rizika hrozby násilí. Následně se budu zabývat subjekty, jejichž posláním je poskytovat pomoc obětem domácího násilí. Nejprve uvedu nestátní neziskové organizace, kam se řadí i Bílý kruh bezpečí, dále intervenční centra a azylové domy. Na závěr bych ráda upozornila na bezpečnostní plán, který je potřeba vypracovat, pokud se ohrožená osoba rozhodne setrvat s násilnou osobou ve společném obydlí.

Při zpracování této práce využiji zejména metody analýzy a ze získaných poznatků následně pomocí metody syntézy vytvořím jeden celek.

2 Znaky domácího násilí; trestněprávní kvalifikace domácího násilí

2.1 Pojem domácího násilí

Domácí násilí je složitý společenský jev, který je předmětem zkoumání mnoha společenských věd.¹ Nelze ho jednoznačně definovat, neboť i názory mezi jednotlivými autory a odborníky se různí. Domácím násilím můžeme rozumět takové jednání, které se odehrává mezi blízkými osobami, jehož cílem je uplatnění moci nebo kontroly.² Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, zavádí legální definici, podle které se domácím násilím rozumí „opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí spolu ve společně obývaném bytě nebo domě“.³

Při domácím násilí dochází k závažnému porušování základních lidských práv garantovaných Listinou základních práv a svobod, proto je zcela žádoucí, aby se z veřejného mínění zcela vytratil názor, že násilí mezi osobami blízkými je záležitostí pouze soukromou.

Jánošíková ve svém článku uvádí výčet druhů domácího násilí, a to násilí mužů vůči ženám, žen vůči mužům, mezi partnery v homosexuálním vztahu a násilí rodičů vůči dětem a naopak.⁴ Z toho vyplývá, že domácí násilí je buď partnerské anebo mezigenerační. České pojetí tohoto fenoménu vychází z definice Rady Evropy, ve které je domácí násilí nahrazeno pojmem násilí v rodině: „Násilné chování v rodině, které zahrnuje jakýkoli čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo

¹ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 12.

² MARTINKOVÁ, Milada a kol. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 98 s. ISBN 978-807-3380-878. s. 10.

³ Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

⁴ JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Domácí násilí nesmí zůstat za zavřenými dveřmi*. Radniční listy, č. 5/2002. s. 7.

*duševní integritu nebo svobodu jiného člena stejné rodiny nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti“.*⁵

K domácímu násilí dochází v místě, kde by se měl každý cítit bezpečně, tedy v rodině. Bohužel tomu tak není. Celá řada sociologů se touto problematikou zabývala a dospěla k zajímavým závěrům. Za zmínku jistě stojí Richard J. Gelles, který je toho názoru, že „rodina je nejagresivnější skupinou ve společnosti, s výjimkou policie a armády“ či Anthony Giddens s výrokiem, že „k násilí v rodinném kruhu dochází statisticky mnohem častěji než na ulici“.⁶ Musíme si uvědomit, že se vše děje v soukromí za zavřenými dveřmi, proto často ani sousedé nemají tušení, s jakým agresorem a tyranem sdílí stejné poschodí. Proto domácí násilí představuje velký podíl na latentní kriminalitě.

Výzkumy prokázaly, že k domácímu násilí dochází ve všech zemích světa a není podstatné, v jakém sociálním postavení se oběť a agresor nacházejí. Nezáleží ani na dosaženém vzdělání, náboženství či věku.⁷ Demonstrativním příkladem, že se obětí domácího násilí může stát osoba úspěšná, nezávislá a dobře finančně situovaná, je psychologické drama s názvem „Sebemileneček“, které na motiv knižní předlohy Simony Monyové režíroval Filip Renč. Sama spisovatelka byla obětí takového jednání ze strany svého manžela, a tak pravděpodobně její knihy obsahují autentické zážitky. Tak jako hlavní postavu tohoto příběhu i autorku postihl ten nejkrutější konec – než jim někdo stačil podat pomocnou ruku, byly zavražděny svým partnerem.

Úplně první výzkum v České republice, jehož cílem bylo zjištění postoje a vztahu veřejnosti k domácímu násilí, se uskutečnil v roce 2001 pod záštitou Bílého kruhu bezpečí. Druhý se konal o pět let později a znovu potvrdil, že veřejnost považuje takové násilí za velmi vážný celospolečenský problém, který vyžaduje dostatečný zájem ze strany státu.⁸

⁵ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 6.

⁶ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 7.

⁷ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 81.

⁸ Dostupné z: <http://www.bkb.cz/aktuality/n151-bily-kruh-bezpeci-a-philip-morris-cr-a-s-zavrsuji-spolecny-petiletý-projekt/> [20.2. 2014]

2.2 Znaky domácího násilí

Pro domácí násilí jsou charakteristické specifické znaky, které musejí být splněny kumulativně.

- Rozdělení rolí na ohroženou a násilnou osobu. Abychom mohli násilné jednání považovat za domácí násilí, nemůže se jednat o vzájemné potyčky či napadání, při kterém chybí role oběti a agresora. Také je zcela vyloučená výměna rolí, musí být jednoznačně patrné, kdo je oběť a kdo agresor.⁹ Pro oběť je charakteristické, že se nemůže nebo neumí bránit či ochránit.¹⁰ Zkrátka jedna ze stran, tedy násilná osoba, uplatňuje absolutní moc nad obětí. Čírtková považuje tento projev za nejdůležitější při určování, zda se jedná o domácí násilí či ne. Pokud by nebyl shledán, jednalo by se o jiný druh násilí ve společnosti.¹¹
- Výskyt některých forem násilí. Nejčastěji se vyskytuje kombinace psychické a fyzické podoby násilí.
- Neveřejnost a soukromí. Domácí násilí je pácháno za dveřmi společného obydlí, jen výjimečně dochází k útokům i na veřejnosti před zraky svědků.¹²
- Eskalace. Dříve byl tento znak při určování, zda se jedná o domácí násilí nebo ne, považován za klíčový. Znamená to, že intenzita útoků se postupem času stupňuje a oběť je vystavena čím dál většímu nebezpečí. Dnes je na eskalaci nahlíženo jen jako na podpůrný znak. Bylo zjištěno, že intenzita násilí nemusí vždy narůstat.
- Opakování a dlouhodobost. O domácí násilí nepůjde v případě jednorázového incidentu mezi osobou ohroženou a násilnou. Agresor využívá násilí opakovaně a dlouhodobě, hovoříme o tzv. cyklu domácího násilí. Tento negativní jev se většinou nevyskytuje od samého počátku. Zpravidla se nejdříve objevuje psychické násilí, kdy agresor verbálně útočí na oběť a postupem času se intenzita zvyšuje, až dojde k fyzickému násilí.

Zmiňovaný cyklus násilí se skládá ze tří fází:

⁹ VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Manuál pro dobrovolníky Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2005, 179 s. s. 147.

¹⁰ *Pomoc osobám ohroženým domácím násilím a všem, kdo řeší tento problém: Informace a praktické rady*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2011.

¹¹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 38.

¹² STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 14 – 15.

1. *Fáze narůstání tenze* – v tomto období využívá násilná osoba slovní agrese, v rámci které oběť neustále kritizuje, uráží ji a zesměšňuje. Ohrožená osoba pocituje, že dochází ke zhoršení atmosféry, což u ní vzbuzuje stále větší obavy. Dělá všechno pro to, aby dalšímu násilí zabránila, bohužel ale marně.
2. *Fáze násilí* – při této fázi agresivní jedinec absolutně ztratí kontrolu nad svým chováním a oběť čelí mimo psychického násilí i fyzickým útokům, při kterých může dojít k vážným zraněním či dokonce smrti.
3. *Fáze klidu* – odborníky nazývaná též jako fáze „líbánek“, kdy dochází k utlumení násilného jednání, agresor se oběti omlouvá, slibuje, že k ničemu podobnému již nikdy nedojde. Oběť těmto lžím uvěří a násilné osobě vše odpustí. Vargová ve své knize uvádí, že ne vždy dochází k omluvě ze strany agresora, naopak místo toho může ze všeho obviňovat ohroženou osobu.¹³

Cyklus domácího násilí se neustále opakuje, avšak délka trvání jednotlivých fází se mění. Zatímco fáze klidu je čím dál tím kratší, fáze násilí se prodlužuje a intenzita útoku se zpravidla stupňuje¹⁴ (ale není to podmínkou).

2.3 Formy domácího násilí

Mezi odborníky neexistuje jednotný názor na to, jak domácí násilí členit. Bílý kruh bezpečí ve svých pramenech uvádí tři formy domácího násilí, a to fyzické, psychické a sexuální násilí.¹⁵ V jiných literaturách se navíc můžeme dočíst o tzv. ekonomickém a sociálním násilí. Avšak všechny formy mají společný znak – jsou nezákonné. Ve většině případů dochází ke kombinaci a často psychické násilí vyvrcholí v násilí fyzické. Tento vývoj zcela zachytil režisér Petr Slavík v dramatickém filmu „Hadí tanec“. Zde byl oním pomyslným bodem, kdy se psychické násilí změnilo ve fyzické, okamžik, kdy si oběť našla zaměstnání. Do té doby se ji násilnému partnerovi dařilo držet v izolaci od společnosti.

¹³ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 36 – 37.

¹⁴ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 16.

¹⁵ VITOUŠOVÁ, Petra; VEDRA, Vladimír. *Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. Vyd. 4. Praha: MJF, 2011, 12 s. ISBN 978-80-86284-82-8. s. 2.

2.3.1 Fyzické násilí

Fyzické násilí má mnoho podob, může se jednat o fackování, bití, kopání, pálení, škracení a nakonec skončit vraždou.¹⁶ Tato forma násilí je pro veřejnost nejvíce rozpoznatelná, neboť na těle oběti se vyskytuje různé množství podlitin, zlomenin a jiných druhů zranění. Oběť si vymýšlí všemožné historky, jak k takovému zranění došlo. Lidé, se kterými se tato oběť stýká, by proto neměli takovou situaci zlehčovat a už vůbec ne ignorovat.

Extrémně hrubou formu fyzického násilí popisuje ve své knize Dianne Schwartz, která byla obětí domácího násilí ze strany svého manžela. Násilí vyvrcholilo teprve jeden měsíc po svatbě. Autorka čelila tak krutým útokům, že často skončila až v bezvědomí. Důvod, proč hned od partnera neodešla, byl stud a také se obávala toho, že partner vyplní výhrůžky a zabije ji, když ho opustí.¹⁷

Násilí fyzického charakteru je pácháno bez příčiny nebo se k němu pachatel uchýlí v případě, kdy oběť neuposlechne příkazy nebo nesplní jeho požadavky. Tím demonstruje svoji fyzickou převahu a dává oběti najevo, že je „něco více“ než ona.¹⁸

2.3.2 Psychické násilí

Tato forma může být označována také jako psychologické, citové nebo emocionální násilí. Psychické násilí je pro vyšetřovatele velmi špatně rozpoznatelné, neboť nezanechává viditelné stopy jako fyzické násilí. Pro většinu obětí má ale rozsáhlejší dopady na jejich život. Může se vyskytovat jako násilí neverbální nebo verbální. V prvním případě půjde například o ničení oblíbených či potřebných věcí, ve druhém případě pachatel oběť uráží a tituluje pomocí vulgárních slov, ponižuje, citově vydírá, vyhrožuje, bezdůvodně podezívá z nevěry a neustále kontroluje každý její krok.¹⁹

Často se vyskytují případy, kdy agresor neustále oběti opakuje, že je duševně chorá a vyhrožuje umístěním v psychiatrické léčebně. Pokud násilná osoba vlastní střelnou zbraň, v rámci psychického násilí může s ohroženou osobou hrát „ruskou ruletu“. Násilník míří delší dobu na oběť a nakonec skutečně

¹⁶ SZCZEPANIKOVÁ, Alice a kol. *Jak jednat v případech domácího násilí?: Praktická doporučení pro příslušníky/ příslušnice Policie ČR*. Brno: Liga lidských práv, 2004, 24 s. ISBN 80-239-2207-6. s. 3.

¹⁷ SCHWARTZ, Dianne. *Týraná: příběh ženy, která čelila domácímu násilí*. Překlad Linda Bartošková. Praha: Portál, 2012, 245 s. ISBN 978-802-6200-789.

¹⁸ KONRÁD, Zdeněk; BANGO, Dezider. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, 60 s. ISBN 978-80-7251-241-6. s. 16.

¹⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 49.

vystřelí, avšak oběť po celou dobu netuší, že zbraň není nabitá, a tak zažívá nepopsatelný strach.²⁰

2.3.3 Sexuální násilí

Násilí v sexuální oblasti se ojediněle může vyskytovat i izolovaně od ostatních druhů domácího násilí.²¹ Jedná se o „*nedobrovolný sexuální kontakt jakéhokoli druhu, kdy je jedinec nucen podílet se na nežádoucích, nebezpečných nebo ponižujících sexuálních aktivitách*“. Nutno podotknout, že ne vždy je cílem takového činu uspokojení sexuálního pudu. Násilná osoba často jen touží po tom, aby byla oběť co nejvíce ponižena.²²

U oběti této formy násilí se může projevit tzv. efekt stigmatizace, neboli pocit negativní exkluzivity. Cítí se činem velmi poznamenaná, vnímá se odlišně než dříve a připadá si jiná než ostatní ve společnosti.²³ Často pociťují ke svému tělu odpor, tento jev se vyskytuje i u dětských obětí.

2.3.4 Ekonomické násilí

Ekonomické násilí znamená držení oběti ve finanční tísní. Násilník jí odpírá přístup k penězům a nutí ji, aby si o peníze říkala, což bývá pro oběť velmi ponižující. Jestliže má sama nějaký příjem, ať už je to finanční dar od blízkých osob, peněžité podpory v mateřství či důchod, všechno jí odebere. Pokud oběť nemá žádné finanční prostředky, snadno se ocitne v izolaci od společnosti, což je většinou pachatelovým cílem.²⁴

2.3.5 Sociální násilí

V rámci sociálního násilí agresor znemožňuje oběti styk s přáteli a rodinou, de facto se jí snaží izolovat od vnějšího světa.²⁵ Jeho cílem je získat

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 59.

²¹ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 15.

²² ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 51.

²³ Kolektiv autorů. *Pomoc obětem sexuálního násilí: Manuál pro poradce Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2007, 39 s. s. 7.

²⁴ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7. s. 17 – 18.

²⁵ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 15.

absolutní moc nad obětí, sleduje každý její krok. Situace může zajít až tak daleko, že ohrožená osoba nesmí bez oznámení a svolení navštívit toaletu.²⁶

2.4 Trestněprávní kvalifikace domácího násilí

Problematika domácího násilí nebyla do 1. 6. 2004 nijak legislativně řešena. V tento den nabyl účinnosti zákon č. 91/2004 Sb., kterým došlo k novelizaci trestního zákona. Do zvláštní části byla přidána skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.²⁷ Tento zákon byl 1. 1. 2010 nahrazen trestním zákoníkem (zákon č. 40/2009 Sb.), který zmíněnou skutkovou podstatu doplnil a přejmenoval na týrání osoby žijící ve společném obydlí. Nachází se v § 199.

2.4.1 Nejdůležitější skutkové podstaty trestných činů zakotvené v trestním zákoníku související s domácím násilím

2.4.1.1 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

Jak bylo zmíněno, nový trestní zákoník v § 199 již neobsahuje ustanovení o týrání ve společně obývaném bytě nebo domě, ale hovoří o týrání, které je páčáno v rámci společného obydlí. Tento pojem je oproti původnímu obecnější²⁸ a rozumí se jím „*dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející*“.²⁹ Z toho vyplývá, že se vztahuje jak na obytné domy a byty, tak i na veškeré ostatní prostory, které lidem slouží k bydlení, jako jsou například obytné chaty, vysokoškolské koleje, ubytovny či hotelové domy. Zákon nevyžaduje, aby osoba agresora a oběti vedly společnou domácnost, resp. aby společně hospodařily.³⁰ Předchozí občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.) chápal domácnost jako „*fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby*“. Nový občanský zákoník tento pojem bohužel nedefinuje, ačkoli s ním na několika místech pracuje.³¹

²⁶ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 50.

²⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, § 215a.

²⁸ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 31.

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 133.

³⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. s. 624 – 625.

³¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8. s. 221.

Problematikou „týrání“ se zabýval i Nejvyšší soud, kdy ve svém usnesení toto protiprávní jednání definoval jako „*zlé nakládání buď s osobou blízkou nebo i jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném obydlí, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobilé vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo fyzické útrapy*“.³²

Pachatel tedy útočí na osobu blízkou nebo jinou osobu, kterou může být například podnájemník, musí být ale splněna podmínka společného obydlí. Avšak na právním vztahu k danému obydlí absolutně nezáleží, rozhodující je pouze faktické soužití těchto osob, což potvrzuje i judikatura.³³

Pokud dochází k týrání osoby, o kterou má pachatel z určitého právního důvodu povinnost pečovat, neužije se toto ustanovení, nýbrž ustanovení § 198, které je ve vztahu speciality (o něm bude pojednáno následně).

Podle základní skutkové podstaty hrozí pachateli trest odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta, u kvalifikovaných dokonce až na dvanáct let. Za okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby zákonodárce považuje zvlášť surový nebo trýznivý způsob, způsobení těžké újmy na zdraví, týrání nejméně dvou osob, týrání po delší dobu, způsobení těžké újmy na zdraví nejméně na dvou osobách či způsobení smrti.³⁴ Při posuzování otázky, zda týrání osoby trvalo „po delší dobu“, je nutné přihlédnout ke způsobu, intenzitě a četnosti takového jednání.³⁵

2.4.1.2 Týrání svěřené osoby

Druhým nejdůležitějším trestným činem, který je spojován s problematikou domácího násilí, je týrání svěřené osoby.

Cílem tohoto ustanovení je ochránit osoby, které jsou v péči nebo výchově jiných osob. Obětí se může stát dítě, senior nebo osoba nemocná, invalidní či mentálně retardovaná. Zkrátka se jedná o jedince, který byl konkrétní osobě svěřen na základě zákona, úředním rozhodnutím, pracovní smlouvou či jinou smlouvou nebo faktickým převzetím povinnosti.³⁶ O problematice vztahu pachatele a oběti tohoto trestného činu existuje z roku 2006 judikát, který konstatuje, že „*konkrétní způsob svěřeni týrané osoby pachateli není zákonným znakem uvedeného*

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1072/2012.

³⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II: komentář: § 140-421*. Praha: C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-178-9. s. 1748 – 1753.

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. 8 Tdo 105/2008.

³⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II: komentář: § 140-421*. Praha: C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-178-9. s. 1743.

*trestného činu, proto k naplnění jeho skutkové podstaty není nutné, aby tu byl nějaký zvláštní akt, jímž by týraná osoba byla výslovně svěřena do péče nebo výchovy pachatele“.*³⁷

Vzhledem k uvedeným skutečnostem bude pachatelem tohoto trestného činu nejčastěji rodič, příbuzný, rodinný přítel, vychovatel, sportovní trenér či učitel.³⁸Trestní sazba ve srovnání s předchozí základní skutkovou podstatou je poněkud přísnější, pachateli hrozí trest odnětí svobody na jeden rok až pět let, u kvalifikovaných skutkových podstat je situace totožná.

2.4.2 Další vybrané skutkové podstaty trestných činů zakotvené v trestním zákoníku související s domácím násilím

Současný trestní zákoník je ve zvláštní části rozdělen do třinácti hlav podle objektů, které jsou jednotlivými skutkovými podstatami chráněny. Zákonodárce zvolil systematické řazení podle toho, jak velký význam je chráněným hodnotám v rámci České republiky přisuzován.³⁹

Při páchání domácího násilí může násilná osoba naplnit skutkové podstaty mnoha trestných činů. V této práci nebudu uvádět veškeré, zvolím jen ty, které považuji za nejpodstatnější.

2.4.2.1 Trestné činy proti životu a zdraví

Vražda (§ 140): V rámci kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů týrání osoby žijící ve společném obydlí a týrání svěřené osoby jsem uvedla, že okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby je i způsobení smrti. Podmínkou je však zavinění z nedbalosti. Pokud by se jednalo o úmyslné usmrcení osoby, pachatel by byl odpovědný za trestný čin vraždy v souběhu s trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí (příp. týrání svěřené osoby).⁴⁰

Zabití (§ 141): Tento trestný čin je privilegovanou skutkovou podstatou k vraždě. Může se ho dopustit zejména oběť, pokud nebudou splněny podmínky nutné obrany dle § 29 nebo nebude uznána nepřičetnou v době spáchání skutku.

³⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. 7 Tdo 870/2006.

³⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. s. 623.

³⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. s. 48.

⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II: komentář: § 140-421*. Praha: C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-178-9. s. 1752.

Účast na sebevraždě (§ 144): V rámci této skutkové podstaty je nutné zdůraznit, že pokud pachatel donutí oběť nátlakem, ať už fyzickým nebo psychickým, k sebevraždě, bude se jednat o vraždu.

Těžké ublížení na zdraví (§ 145): Způsobení těžké újmy na zdraví je podobný případ, jaký byl popsán v rámci trestného činu vraždy, a tak není vyloučen souběh trestných činů týrání osoby žijící ve společném obydlí a těžkého ublížení na zdraví, pokud pachatel jedná v úmyslu takovou újmu způsobit.

Ublížení na zdraví (§ 146): Trestný čin ublížení na zdraví je ve vztahu k činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (příp. týrání svěřené osoby) případem, který je označován jako faktická konzumpce. Znamená to, že význam chráněné hodnoty je ve srovnání s hodnotou, kterou chrání jiné ustanovení, zanedbatelný, a proto se jednání bude posuzovat jen podle skutkové podstaty závažnějšího trestného činu.⁴¹

2.4.2.2 Trestné činy proti svobodě

Zbavení osobní svobody (§ 170) a omezování osobní svobody (§ 171): Uvedené trestné činy jsou nazývány jako tzv. trestné činy trvajících, kdy pachatel vyvolá protiprávní stav a následně ho udržuje. Situace bude posouzena tak, že došlo k jedinému jednání, které trvalo po celou dobu omezení nebo zbavení osobní svobody. Pachatel svým činem znemožňuje svobodu pohybu člověka, u omezování osobní svobody se to projevuje například tím, že oběť se nemůže stýkat se svými přáteli, nesmí vycházet z domu atd.⁴² Zbavení osobní svobody znamená, že pachatel svým jednáním zbaví oběť osobní svobody natrvalo nebo alespoň na delší dobu, kdy dochází k podobné situaci jako při uvěznění a naděje na osvobození je téměř nulová.⁴³

Vydírání (§ 178): Tento trestný čin se při domácím násilím vyskytuje velmi často. Pachatel vynucuje určité chování oběti násilím, pohrůzkou násilí nebo jiné těžké újmy. Podle Nejvyššího soudu se o pohrůzku jiné těžké újmy jedná i v tom případě, kdy pachatel hrozí odejmutím nezletilého dítěte.⁴⁴

⁴¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. s. 341.

⁴² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3. s. 94.

⁴³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. s. 573.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1439/2004.

2.4.2.3 Trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti

Znásilnění (§ 185) a pohlavní zneužití (§ 187): K uvedeným trestným činům dochází v rámci sexuálního násilí. Oběti pohlavního zneužití se mohou stát pouze děti mladší patnácti let, u znásilnění na věku oběti nezáleží. Trestný čin znásilnění je zařazen dle § 163 trestního řádu (zákona č. 141/1961 Sb.) k deliktům, u kterých je možné zahájit trestní stíhání a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat jen se souhlasem oběti. Výjimky, kdy není souhlasu třeba, jsou uvedeny v § 163a trestního řádu.⁴⁵

2.4.2.4 Trestné činy proti rodině a dětem

Zanedbání povinné výživy (§ 196): Při páchání trestného činu týrání svěřené osoby dle § 198 není vyloučeno, aby se násilná osoba dopouštěla v souběhu s tímto trestným činem i zanedbání povinné výživy, pokud v rámci takového jednání dochází k dlouhotrvajícímu odpírání stravy.⁴⁶

2.4.2.5 Trestné činy proti majetku

Poškození cizí věci (§ 228): K uvedenému trestnému činu dochází zpravidla v rámci psychického násilí, kdy agresor s cílem ublížit a zasáhnou oběť záměrně ničí věci, ke kterým má citovou vazbu.⁴⁷

2.4.2.6 Trestné činy narušující soužití lidí

Nebezpečné vyhrožování (§ 353): Násilná osoba naplní znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu, pokud vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou a oběť má důvodnou obavu, že k takovému činu skutečně dojde. K nebezpečnému vyhrožování dochází zpravidla v rámci intimního teroru mezi partnery, kdy se agresor dopouští trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí v souběhu s nebezpečným vyhrožováním. Takovým případem se zabýval okresní soud v Jičíně, který svým rozsudkem uznal vinným manžela oběti, neboť co se týče trestného činu nebezpečného vyhrožování, naplnil skutkovou podstatu tím, že své ženě s nožem v ruce vyhrožoval usmrcením uříznutím hlavy.⁴⁸

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb.* Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1. s. 274.

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II: komentář: § 140-421.* Praha: C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-178-9. s. 1746.

⁴⁷ KONRÁD, Zdeněk; BANGO, Dezider. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím.* Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, 60 s. ISBN 978-80-7251-241-6. s. 17.

⁴⁸ Rozsudek Okresního soudu v Jičíně ze dne 22. 4. 2013, sp. zn. 2 T 7/2013.

Nebezpečné pronásledování (§ 354): Jednání, které naplňuje skutkovou podstatu uvedeného trestného činu, nebylo dlouhou dobu nijak sankcionováno. Ke změně došlo až k 1. 1. 2010 s přijetím nového trestního zákoníku. Pokud hovoříme o tomto činu v souvislosti s domácím násilím, může k němu docházet mezi intimními partnery v období, kdy oběť a násilník již nežijí ve společném obydlí. Agresor pociťuje k oběti velkou nenávist a zášť, proto někdy může mít takové jednání fatální následky.

Nebezpečné pronásledování, neboli „stalking“, je odborníky z oblasti forenzní psychologie považováno za speciální formu násilí, kterou můžeme definovat jako „*obsesivní fixaci známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy nevyžádané a nechtěné pozornosti*“. Kriminologové definují toto jednání jako „*úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu života a ohrožuje její bezpečnost*“. Pronásledování a obtěžování může mít nejrůznější podoby: neustálé odesílání dopisů, SMS zpráv a e-mailů, sledování např. při cestě z práce domů, přímé a nepřímé výhrůžky, které v ohrožené osobě vzbuzují strach a obavy, fyzické napadání, poškozování pověsti a dobrého jména anebo ničení věcí. Motivy pachatelova jednání mohou být různé, mezi nejčastější patří vyhledávání kontaktu s obětí, získání kontroly nad jejím životem či touha takové osobě zničit život. Oběť nebezpečného pronásledování zažívá těžké životní chvíle, zpravidla se to projevuje i na jejím fyzickém a psychickém zdraví.⁴⁹ Je nucena měnit své návyky, často musí přistoupit i ke změně bydliště a zaměstnání. Někteří odborníci jsou toho názoru, že by bylo vhodné v souvislosti s důsledky tohoto nežádoucího jevu oficiálně používat termín „*syndrom traumatu z pronásledování*“.⁵⁰ Závěrem považuji za důležité zmínit fakt, že pachateli mohou být i osoby blízké bývalého partnera, zejména rodiče, prarodiče a sourozenci.⁵¹

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 150 s. ISBN 978-802-4722-078. s. 53 – 57.

⁵⁰ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 53.

⁵¹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 52.

3 Osoba pachatele

Domácí násilí je zcela zvláštním druhem páchaní trestné činnosti, neboť pachatel dobrovolně a bez té sebemenší obavy setrvává na místě činu. Taková osoba má pocit, že je absolutně beztrestná, domnívá se, že oběť může libovolně trestat a kontrolovat. Pokud zjistí, že mu takové jednání „prochází“, je více než pravděpodobné, že se bude opakovat, ve většině případů i stupňovat.⁵²

Uvnitř společnosti stále přežívá mýtus o typickém pachateli, podle kterého se domácího násilí dopouští pouze primitivní, nevzdělaní, impulzivní a duševně nemocní jedinci, kteří se vizuálně odlišují od slušného člověka.⁵³ Podle mého názoru tyto představy nikdy nevyjmí z povrchu zemského, neboť lidé si nechtějí připustit skutečnost, že by se takového činu mohl dopouštět například jejich velmi vážený a uznávaný soused.

Na základě různých studií a výzkumů došli odborníci k závěru, že v roli násilných osob vystupují i ženy. Společnost k takovému jednání zpravidla přistupuje rozpačitě, neboť žena je tradičně vnímána jako křehká bytost.⁵⁴ Ženy jako pachatelky tohoto činu se fyzického násilí dopouštějí pouze ojedinele, avšak po psychické stránce jsou schopny způsobit velké škody.⁵⁵ Davidson, zakladatel linky pomoci pro mužské oběti domácího násilí ve Velké Británii, uvedl, že pokud je žena pachatelkou tělesného násilí, jeho výsledkem většinou bývají bodná zranění v oblasti ramen či zranění v oblasti genitálií způsobená například horkou tekutinou.⁵⁶

Pachatel domácího násilí je v řadě případů člověkem dvou tváří. Na veřejnosti předstírá, jak je například vzorný partner a rodič a rodina je pro něho na prvním místě, ale jakmile se za nimi zavřou dveře jejich společného domu, přestává se kontrolovat a „pustí uzdu“ svým agresivním sklonům.

⁵² SZCZEPANIKOVÁ, Alice a kol. *Jak jednat v případech domácího násilí?: Praktická doporučení pro příslušníky/ příslušnice Policie ČR*. Brno: Liga lidských práv, 2004, 24 s. ISBN 80-239-2207-6. s. 4-5.

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 44.

⁵⁴ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 70.

⁵⁵ MARTINKOVÁ, Milada; MACHÁČKOVÁ, Radka. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí: dva příspěvky k problematice domácího násilí v České republice (empirické poznatky a rozbor vybrané právní problematiky)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. ISBN 80-860-0898-3. s. 126.

⁵⁶ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7. s. 39 – 40.

Agresor považuje násilí za absolutně přijatelné jednání a zpravidla také za jediný možný způsob řešení sporů. Následně své chování popírá, ospravedlňuje, zlehčuje nebo si vymýšlí různé důvody, proč se k takovému činu vůbec uchýlil. Mezi nejčastější patří užití alkoholu a drog, což považuje za zcela ospravedlňující důvod, dále pak únava, přepracování, stres a v neposlední řadě obviňuje oběť, že kdyby ho svým chováním nevyprovokovala, k něčemu takovému by nikdy nemohlo dojít.⁵⁷ Tím „provokativním“ chováním podle pachatele může být z pohledu rozumně uvažující osoby ta nejbanálnější věc, například změna účesu oběti.

Řada pachatelů domácího násilí je na své oběti emocionálně závislá, a tak se obává, že se oběť rozhodne opustit společnou domácnost. Tento fakt se týká násilí v partnerském vztahu.⁵⁸ Aby takové situaci předešel, začne oběť zahrnovat dárky nebo naopak zvýší intenzitu útoku a vyhrožuje například tím, že spáchá sebevraždu nebo unese děti a oběť se s nimi již nikdy nesetká. Právě děti jsou jedním z nejčastějších důvodů, proč oběť v násilném vztahu setrvává.

Na počátku vztahu, v případě domácího násilí mezi partnery, je těžké rozpoznat násilnou osobu ze dvou důvodů. První je počáteční zamilovanost, která způsobuje přehlížení veškerých negativních jevů. Ve druhém případě budoucí oběť přisuzuje přehnaný zájem o svoji osobu a permanentní kontrolu projevu velké lásky.⁵⁹ Jedinec se sklony k domácímu násilí na samém počátku projevuje natolik intenzivní city, kterým nemůže de facto žádný „normální“ člověk konkurovat.⁶⁰ Pokud se po určitém čase oběť poohlédne za minulostí, uvědomí si, že partner už od samého počátku vykazoval řadu signálů, které jsou charakteristické pro násilné osoby. Může jimi být neschopnost ovládat své emoce, neschopnost udržet si dobré vztahy, přehnaná kontrola, nadměrná naléhavost ohledně uzavření sňatku, potíže s autoritami (například s vedoucím v zaměstnání) nebo nedostatek úcty k druhým.⁶¹ Potenciální oběť by si dále měla dát pozor také na to, jaký vztah chová k osobám druhého pohlaví, zda je nepovažuje

⁵⁷ KONRÁD, Zdeněk; BANGO, Dezider. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, 60 s. ISBN 978-80-7251-241-6. s. 19.

⁵⁸ HUŇKOVÁ, Markéta; VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: Efektivnost právních norem v ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, 248 s. s. 61.

⁵⁹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 9.

⁶⁰ BRÉHAT, Caroline. *Milovala jsem tyрана: osud ženy, která prožila psychický teror*. Překlad Šárka Belisová. Praha: Ikar, 2011, 187 s. ISBN 978-80-249-1651-4. s. 135.

⁶¹ SCHWARTZ, Dianne. *Týráná: příběh ženy, která čelila domácímu násilí*. Překlad Linda Bartošková. Praha: Portál, 2012, 245 s. ISBN 978-802-6200-789. s. 194 an.

za méněcenné bytosti, zda od raného vztahu vykazuje prvky velké dominance a snaží se řídit i její život atd.⁶²

Většina násilných intimních vztahů se zpravidla vyvíjí stejným způsobem. Osoba se sklony k násilí a agresi si zvolí za partnera osobu naivní, závislou a zranitelnou. Zpočátku se k ní chová velmi laskavě a snaží se jí poskytnout vše, co v daný moment potřebuje. Postupem času se začnou objevovat první známky agrese, ze kterých je oběť zmatená, neboť se začíná hroutit její počáteční idyla. Násilí se stává každodenní rutinou, oběť je izolována od vnějšího světa a jediné, o co se oběť snaží, je zavděčit se svému násilnému partnerovi.⁶³ Neuvědomuje si, že je to věc téměř nemožná a nereálná.

Vargová uvádí způsob, jak na samém počátku intimního vztahu zjistit, zda přehnaně starostlivý a laskavý partner není ve skutečnosti násilná osoba. Pokud cítí potřebu ženu neustále vyzvedávat z práce, ze školy a podobně, je vhodné mu říci, že si jeho ochoty velmi cení, ale dnes má domluvenou schůzku například s přítelkyní. „Normální“ muž v tom neshledá žádný problém, naopak násilník začne být nervózní, ženu bude zpravidla přemlouvat nebo jí vyčítat, že ho nemiluje. V takovém případě by žena měla být na pozoru, neboť tohle jsou první známky pokusu o sociální násilí.⁶⁴

3.1 Typologie násilných osob

Jak jsem již uvedla, domácí násilí se může vyskytovat ve všech sociálních sférách, proto je těžké jednoznačně popsat osobu pachatele. Řada autorů se pokusila o vytvoření typologie násilných osob, pro srovnání uvedu některé z nich.

3.1.1 Typologie dle I. Čermáka

Emocionálně reaktivní typ se vyskytuje poměrně často u lidí, kteří dosáhli jen nižšího vzdělání. Nedokáže ovládat své chování, je konfliktní a okolím je vnímán jako člověk s neustále špatnou náladou. Násilí může použít proti komukoliv, tedy ne jenom proti osobě, která s ním sdílí stejnou domácnost. Taková osoba je pro společnost velmi nebezpečná.

⁶² BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 22 – 23.

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 70.

⁶⁴ VARGOVÁ, Branislava. *Život v jeho hlavě*. Marianne, č. 2/2014. s. 68.

Instrumentální typ je osoba dvou tváří. Na veřejnosti se prezentuje jako spořádaný partner či otec, ale za zavřenými dveřmi se mění v násilníka. Své chování dobře ovládá, vše má dokonale promyšlené, jedná jen po předchozím uvážení a rozmyslu.⁶⁵ Takový člověk může být i velmi uznávanou osobou.

3.1.2 Typologie dle Elbowa

Následující typologie násilných osob domácího násilí se vztahuje spíše jen na násilné muže.

Kontrolor – neuznává ostatní osoby za rovnocenné bytosti, vnímá je pouze jako objekty, které mohou být pro něho užitečné. Oběť pokládá za svůj majetek, stejně tak s ní i nakládá a k násilí se uchýlí v případě, kdy cítí, že se jeho moc a kontrola nad ohroženou osobou pomalu vytrácí.

Obránce – cítí potřebu, aby na něm byla oběť citově, ale zpravidla i finančně závislá, teprve až tímto okamžikem si připadá silný.

Validátor – se vyznačuje velmi nízkým sebevědomím a minimální sebeúctou. Obává se, že se ohrožená osoba rozhodne opustit jejich společné obydlí, neboť by tím došlo k potvrzení jeho nízké hodnoty. Aby takové situaci předešel, je schopen použít všechny možné prostředky, neboť nemá žádné zábrany.

Inkorporátor – považuje sebe a ohroženou osobu za jeden celek, za jednu osobnost. Na oběti je závislý, žije v neustálém strach, že ji ztratí, neboť je přesvědčen, že bez ní žít nedokáže.⁶⁶

3.1.3 Typologie dle H. Váلكové

„Self image demonstrator“ – tento typ agresora využívá násilí k demonstraci síly, díky které chce zaujmout a vzbudit obdiv ve svém partnerovi.

„Self image defender“ – má neustále pocit, že je v ohrožení, a tak využívá násilí za účelem ochránění svého ega.

„Reputationdefender“ – se uchyluje k násilí z toho důvodu, aby ochránil ohrožené hodnoty skupiny, které je součástí.⁶⁷

⁶⁵ ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999, 204 s. ISBN 80-902-614-1-8. s. 10.

⁶⁶ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 72 – 73.

⁶⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina; HUŇKOVÁ, Markéta. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Profem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1. s. 57 – 58.

3.1.4 Typologie dle N. Jacobsona a J. Gottmana

Kobra – tento typ agresora se vyznačuje velkou mírou nebezpečnosti, je sadistický, sobecký, neschopný empatie a pocit viny je mu zásadně cizí. Násilné sklony zpravidla projevuje i mimo domov. U většiny z nich byla shledána porucha osobnosti. Na oběti není emocionálně závislí, působí mu potěšení, když v ní vzbuzuje strach.

Pit Bull – na rozdíl od předchozího typu je extrémně závislý na ohrožené osobě, nedokáže ovládat své emoce, žije ve strachu, že ho opustí, a pokud se tak stane, dopouští se trestného činu nebezpečného pronásledování.⁶⁸

3.2 Příčiny vzniku domácího násilí

O tom, proč dochází k domácímu násilí, tedy jaké jsou příčiny jeho vzniku, neexistuje mezi odborníky a autory jednotný názor. Sama jsem se rozhodla vycházet z názoru Špatenkové a Ševčíka, neboť jejich třídění příčin je jasné a srozumitelné. Hovoří o tzv. jednofaktorových a multifaktorových teoriích.

3.2.1 Jednofaktorové teorie

První pokusy, které se snažily vysvětlit příčinu tohoto negativního jevu, byly založeny právě na jednofaktorových teoriích. Mezi ně řadíme:

- *Biologicko-genetické teorie*: Tyto teorie byly velmi kritizovány, neboť odborníci považovali za nedostačující vysvětlení, že by k domácímu násilí docházelo jen kvůli instinktu, dědičnosti či množství hormonu, který je obsažen v krvi násilné osoby.
- *Psychologické teorie*: Podle těchto teorií jsou určující povahové zvláštnosti násilné osoby. Mezi nejdůležitější patří stres, deprese, porucha osobnosti, užívání alkoholu a jiných návykových látek, ale k násilí může docházet také v důsledku hněvu a vzteku.
- *Sociologické teorie*: Uvedené teorie jsou inspirovány feministickými teoriemi a vznik domácího násilí spojují s představou společnosti, že muž je hlavou rodiny, a tak je považováno za přirozený jev, pokud využívá násilí k tomu, aby dosáhl konkrétního cíle.

⁶⁸ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 117.

- *Feministické teorie*: Existuje několik feministických přístupů, ale všechny vychází z představy, že muž je v rodině v nadřazeném postavení vůči ženě. Ženy jsou vystaveny násilí, které tolerují, proto nic nebrání tomu, aby se tyto patriarchální hodnoty a normy předávaly z generace na generaci. Objevily se také teorie, které tyto názory vyvrací, hovoří o tzv. matriarchální společnosti. Muž, který jako dítě vyrůstal v takové rodině, si do svého budoucího partnerského života odnese nepřátelství vůči ženám, které vyjadřuje násilím vůči partnerce.⁶⁹ Bréhat popisuje, jak si na ní partner násilím léčil své dětské psychické zranění způsobené zanedbáváním ze strany matky. Vnímal ji jako svou matku a snažil se zmírnit bolest, kterou v dětském věku utrpěl.⁷⁰

3.2.2 Multifaktorové teorie

Multifaktorové přístupy vysvětlují vznik domácího násilí jako působení několika různých faktorů. V duchu těchto teorií se rozlišuje několik rovin:

- *Makrosystémová rovina*: Vychází z přesvědčení, že ve společnosti musí být předem jasně rozdělené role a právě vůdčí role je přisouzena mužům.
- *Ekosystémová rovina*: K ekosystémovým příčinám vzniku domácího násilí patří zejména nezaměstnanost, nedostatek finančních prostředků a nižší stupeň vzdělání.
- *Mikrosystémová rovina*: V souvislosti s tímto přístupem dochází ke zkoumání rodiny jako samostatné sociální jednotky. V jednotlivých rodinách dochází každý den k různým situacím, které mohou zapříčinit vznik domácího násilí. V každé rodině existují nepsaná pravidla, jejichž nedodržení může také vyvolat násilí.
- *Ontogenetická rovina*: Zde jsou příčiny spatřovány v individuálních charakteristikách násilné osoby a oběti. Dochází k určitému vývoji, při kterém si agresor postupně přisvojí násilí jako způsob řešení konfliktů a rizikových situací.⁷¹

⁶⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 32 – 36.

⁷⁰ BRÉHAT, Caroline. *Milovala jsem tyрана: osud ženy, která prožila psychický teror*. Překlad Šárka Belisová. Praha: Ikar, 2011, 187 s. ISBN 978-80-249-1651-4.

⁷¹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 36 – 37.

3.3 Terapeutické programy pro násilné osoby

Speciální programy pro násilné a agresivní osoby nemají v České republice tradici jako v některých jiných státech, zejména ve Velké Británii, USA, Kanadě, Rakousku, Německu a Finsku. Společnost si začala uvědomovat potřebu terapeutických programů, jejichž cílem by bylo zmírnění domácího násilí. Tohoto úkolu se nejprve zhostily subjekty zabývající se pomocí obětem takového jednání, kdy své služby rozšířily a vytvořily tak vedle programů pro ohrožené osoby i programy pro osoby s násilnými sklony. Tento krok veřejnost příliš neoceníla, neboť byla toho názoru, že jedna instituce nemůže poskytovat služby obětem a agresorům zároveň.⁷²

Terapie pro násilné osoby jsou vedeny tak, aby si násilná osoba uvědomila své nepřijatelné a protiprávní jednání a pokusila se o změnu. Ve Velké Británii existuje takových programů několik desítek, jež jsou zajišťovány probační službou. Své místo v systému mají i dobrovolnické organizace. Během praxe se ukázalo, že párové a rodinné terapie, které se zaměřují na zvládnutí hněvu a snížení požívání alkoholu a jiných návykových látek, nejsou příliš efektivní, neboť oběť kvůli strachu z agresora nedokáže hovořit zcela otevřeně. Většina obětí obviňuje sebe samu z toho, že k útokům ze strany násilníka dochází a tenhle způsob jí v jejím mínění utvrzuje. Přijatelnější je kognitivně-behaviorální přístup vycházející z teorie, že násilí je naučené chování, které je možné odnaučit. V rámci tohoto přístupu je velmi důležité, aby se násilná osoba oprostila od vžitých představ, že muž má právo ženu kontrolovat a vynucovat si poslušnost násilím. Konkrétně v Liverpoolu a Merseyside si koordinátoři programu vybírají násilné osoby podle svých předem daných kritérií. Podmínkou zařazení konkrétní osoby do programu je, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil povinnost absolvovat terapeutický program pro násilné osoby. Ten, kdo stanovenou povinnost nesplní, naplní skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí. Na základě spolupráce mezi policií a poliklinikou De Waag v Nizozemí vznikl před lety program, v jehož rámci byla pachatelům domácího násilí nabízena pomoc spočívající v poskytnutí terapeutického sezení na policejní služebně za přítomnosti sociální pracovnice a psychoterapeuta. Ukázalo se, že tento způsob

⁷² ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 76 – 78.

není vhodný pro agresory, kteří se projevují násilně i na veřejnosti.⁷³ V roce 1984 vznikl v Německu projekt s názvem „Muži proti mužům“, u jehož zrodu stál vysokoškolský profesor, který se dříve dopouštěl domácího násilí na své ženě. Účast na tomto programu je zcela dobrovolná a platí zásada, že koordinátorem může být pouze muž. Podle statistik je potřeba pracovat s násilnou osobou průměrně jeden a půl až dva roky, aby se naučila ovládat své chování.⁷⁴ Jako nejlepší program pro pachatele domácího násilí byl Evropskou unií vyhodnocen rakouský, respektive vídeňský model. Terapeuti pracují s násilnou osobou tak, aby si přiznala odpovědnost za své abusivní chování. Následně se učí ovládat své emoce, zvládat pocit hněvu a rozvíjí si komunikační schopnost. Důležitá je spolupráce mezi poskytovatelem této terapie a intervenčním centrem oběti pro případ, že by se účastník programu dopouštěl násilí i nadále. Pachatel se může terapie zúčastnit dobrovolně, může mu však být nařízena soudem.⁷⁵

Na území České republiky se touto problematikou poprvé zabýval v letech 2004 – 2006 Institut forenzní psychologie, který za podpory Ministerstva zdravotnictví ČR vypracoval program terapie partnerských agresorů.⁷⁶ Tento záměr nebyl zatím realizován. Dle mého názoru je největším problémem otázka financování tohoto programu, neboť v našem státě se nehospodaří s veřejnými prostředky tak, jak by mělo, a tak nezbyvají peníze pro uskutečnění některých plánů. Násilným osobám, které se rozhodly pro změnu a řešení své situace, je k dispozici například SOS centrum Diakonie Českobratrské církve evangelické, které nabízí program „Stop násilí ve vztazích“ zaměřený na zvládání agrese v partnerských vztazích, v jehož rámci poskytuje terapie individuální, párové či skupinové.⁷⁷

Vargová společně s dalšími autorkami vypracovaly návrh programu, který by mohl být použit při práci s pachateli domácího násilí. Tak jako většina zahraničních programů vychází i tento z předpokladu, že agresivní jedinci netíhnou k násilí od narození, nýbrž se tomuto způsobu jednání naučili v průběhu svého života. Terapeutem může být pouze zkušená a řádně proškolená osoba,

⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích : studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2002, 143 s. ISBN 80-86284-19-0. s. 88 – 98.

⁷⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina; HUŇKOVÁ, Markéta. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: Profem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1. s. 67.

⁷⁵ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 127 – 129.

⁷⁶ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 78.

⁷⁷ Dostupné z: <http://www.soscentrum.cz/stop-nasili-ve-vztazich/> [3. 3. 2014]

autorky upozorňují na vhodnost vedení terapie dvěma osobami rozdílného pohlaví. Práce s násilnou osobou by z důvodu efektivnosti a účelovosti měla trvat alespoň šest měsíců, avšak záleží na individuálních potřebách každého jedince. Na začátku musí každý účastník projít přijímacím rozhovorem, v rámci kterého je seznámen s podmínkami terapie. Po podepsání kontraktu může být zařazen do příslušné skupiny. Autorky detailně rozpracovaly techniky vedení terapie, jednou z nich je i přehrávání scének z vlastních zkušeností účastníků programu. Následně se učí, jak podobné situace zvládat bez užití násilí.⁷⁸

⁷⁸ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 129 – 145.

4 Trestní represe a prevence

Při řešení problematiky domácího násilí se uplatňují dva přístupy, a to přístup represivní a preventivní. V rámci prvního z nich dochází ke „kriminalizaci domácího násilí“, což znamená, že jednáním násilné osoby dojde k naplnění skutkových podstat trestných činů, které zákonodárce zakotvil do trestního zákoníku. Naopak při preventivním přístupu je snahou domácí násilí omezit.⁷⁹

Problematika domácího násilí zasahuje vedle trestního práva i do práva občanského, rodinného a přestupkového.⁸⁰ Avšak trestní právo vychází z tzv. hmotněprávního korektivu, neboli zásady subsidiarity trestní represe.⁸¹ Podle této zásady je právo trestní považováno za prostředek „ultima ratio“ a užije se v případě, kdy určité jednání je pro společnost tak škodlivé, že nepostačí uplatnění odpovědnosti podle právního předpisu jiného odvětví.⁸²

4.1 Domácí násilí v legislativě

Domácí násilí je tak závažný společenský problém, kterému je potřeba na úrovni legislativy věnovat velkou pozornost. Na současné právní úpravě bychom jistě několik nedostatků našli, ale musíme uznat, že v porovnání s obdobím před deseti lety došlo k významnému pokroku v této oblasti. K první velmi důležité změně došlo k 1. 6. 2004, kdy do tehdejšího trestního zákona byla zakotvena skutková podstata trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (dnes týrání osoby žijící ve společném obydlí). 1. 1. 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, který byl taktéž přínosem pro oběti domácího násilí, neboť zavedl zcela novou skutkovou podstatu trestného činu nebezpečného pronásledování („stalking“), který je v častých případech pokračováním domácího násilí. O jednotlivých skutkových podstatách trestných činů souvisejících s domácím násilím již bylo v této práci pojednáno v kapitole druhé.

⁷⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3. s. 89.

⁸⁰ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 12.

⁸¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 12 odst. 2.

⁸² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9. s. 33 – 35.

Od 1. 1. 2007 je účinný zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (pro tento zákon se běžně užívá označení zákon o ochraně před domácím násilím). Tento zákon vytvořil právní rámec pro prevenci domácího násilí a pomoc obětem zasaženým tímto jednáním. Hovoříme o třech pilířích:

- Vykázání násilné osoby policejním orgánem dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.
- Sociální, psychologická a právní pomoc poskytovaná ohrožené osobě v intervenčním centru dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
- Zvláštní předběžné opatření vydávané civilními soudy dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (v současné době je úprava zvláštního předběžného opatření upravena zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních).⁸³

4.1.1 Vykázání

Tento institut byl do českého právního řádu zaveden již zmiňovaným zákonem č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím. Do té doby měly oběti možnost se proti domácímu násilí bránit jen v případě, pokud násilná osoba v rámci útoku naplnila znaky skutkové podstaty některého trestného činu, zpravidla těžkého ublížení na zdraví nebo vraždy.⁸⁴

Při policejním vykázání dochází k zásahu do soukromé sféry. V době, kdy se ochranou obětí domácího násilí téměř ještě nikdo nezabýval, by byl vstup policisty do obydli považován za absolutně nepřijatelný, neboť ve společnosti panoval názor, že takové věci si mají vyřešit ti, kterých se týkají, sami a nikdo nemá právo do jejich soukromých záležitostí zasahovat.

Policista je oprávněn vykázat násilnou osobu ze společného obydli, případně i z bezprostředního okolí, pokud existují důvodné obavy, že se taková osoba dopustí „*nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvlášť závažného útoku proti lidské důstojnosti*“.⁸⁵ Vykázání není dle trestního práva považováno za sankci, nýbrž má povahu preventivního opatření, jehož cílem je chránit ohroženou osobu.⁸⁶

⁸³ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: profem, 2012. ISBN 978-80-904564-0-2. s. 5 – 6.

⁸⁴ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 132.

⁸⁵ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 44 odst. 1.

⁸⁶ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 41.

Podle předchozího zákona o Policii České republiky, tedy zákona č. 283/1991 Sb., byl policista oprávněn vykázat násilnou osobu, případně jí zakázat vstup do tohoto obydlí a jeho bezprostředního okolí, pokud nebyla v danou dobu přítomna. Celý tento postup podléhal správnímu řádu, což bylo ve srovnání s dnešní úpravou složité, zdlouhavé a oběť byla vystavena velkému nebezpečí, neboť o vykázání mohlo být rozhodnuto až do 24 hodin od vstupu policisty do obydlí.⁸⁷ Dnes má vykázání povahu faktického úkonu, to znamená úkonu, pro který není zákonem stanovena žádná forma. O výskytu domácího násilí se policista dozvídá nejčastěji na základě telefonického oznámení, které učiní sama oběť nebo osoby z jejího okolí. Po příjezdu na místo je příslušník tohoto bezpečnostního sboru povinen si vyžádat souhlas se vstupem do obydlí, to neplatí v případě existence důvodné obavy o lidské zdraví či život.⁸⁸ Následně vyhodnotí, zda se v konkrétní situaci skutečně jedná o domácí násilí. Vyžádá si vysvětlení od násilné osoby, ohrožené osoby, ostatních členů domácnosti, ale i sousedů a osob příbuzných. Důležité je zjistit z informačních systémů, zda k podobným incidentům došlo i v minulosti. Pomocí diagnostické metody SARA DN zjišťuje stupeň nebezpečnosti násilné osoby. Pokud dojde k závěru, že jsou splněny podmínky pro vykázání, učiní tak ihned. Vykázání trvá pevně stanovenou dobu deseti dnů, proto ji nelze v žádném případě zkrátit.⁸⁹

Rozhodnutí o vykázání oznámí policista násilné i ohrožené osobě ústně, taktéž jim předá písemné potvrzení o vykázání. V tomto potvrzení musí být uvedena totožnost těchto osob, podrobně vymezen prostor, ze kterého je agresor vykázán, poučení o právech a povinnostech a adresa konkrétního policejního útvaru. Není-li násilná osoba přítomna, poučí ji o tom, na jakém místě si může převzít potvrzení o vykázání a kopii úředního záznamu. Zákon umožňuje v případě násilníka nesouhlasu s postupem příslušníků Policie ČR podat přímo na místě nebo do tří dnů od převzetí potvrzení o vykázání ke krajskému ředitelství námítky, na jejichž základě může být z důvodu nesplnění podmínek vykázání ukončeno.⁹⁰

V souvislosti s vykázáním vznikají násilné osobě povinnosti, jejichž nedodržení může být klasifikováno jako trestný čin maření výkonu úředního

⁸⁷ Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 21a – 21d.

⁸⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3. s. 82 – 83.

⁸⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 135.

⁹⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 44.

rozhodnutí a vykázání podle § 337 trestního zákoníku. Vykázaná osoba je povinná opustit vymezený prostor, nezdržovat se v něm a nenavazovat kontakt s ohroženou osobou. Policista jí odebere všechny klíče od společného obydlí. Násilná osoba má právo vzít si před odchodem osobní věci a věci potřebné k podnikání nebo výkonu povolání. V průběhu trvání vykázání může být poskytnuta ještě jedna možnost k vyzvednutí uvedených věcí, avšak pouze za přítomnosti policisty.⁹¹

Policista poučí ohroženou osobu o institutu předběžného opatření a možnosti využití služeb subjektů zabývajících se pomocí obětem trestných činů, dále upozorní na následky, které plynou z uvedení vědomě nepravdivých údajů. O provedení vykázání informuje intervenční centrum, soud a v případech, kde se vyskytují nezletilé děti, i orgán sociálně-právní ochrany dětí. Policista má také povinnost do tří dnů od vykázání provést kontrolu, zda násilná osoba dodržuje zákazy.⁹²

Statistické údaje ukázaly, že k vykázání násilné osoby dochází nejčastěji v krajích Ústeckém, Moravskoslezském a Jihomoravském, naopak nejmenší počet byl zaznamenán v Plzeňském kraji.⁹³

V rámci výzkumu byly zjišťovány postoje a názory příslušníků Policie České republiky na institut vykázání. Mimo jiné byla řešena problematika jeho zneužívání. Všichni policisté se shodli na tom, že se občas vyskytují případy s falešnou obětí. Nejčastějším důvodem bývá rozvodové řízení.⁹⁴

4.1.2 Předběžná opatření

Institut předběžného opatření obecně slouží k tomu, aby byly předběžně a prozatímně upraveny poměry mezi konkrétními osobami, v případě domácího násilí mezi násilnou a ohroženou osobou.

4.1.2.1 Předběžná opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních

Do 1. 1. 2014 byla problematika předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí upravena v § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. S účinností zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, došlo ke

⁹¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 45.

⁹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3. s. 86.

⁹³ *Vykázání – nástroj ochrany před dalším domácím násilím*. Zpravodaj BKB, č. 1/2013. s. 21.

⁹⁴ STŘÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200. s. 69 – 70.

zrušení tohoto ustanovení a úprava zmíněného druhu předběžného opatření byla přesunuta do uvedeného zákona. V této části provedu komparaci těchto dvou úprav.

Předběžné opatření je možné vydat pouze na návrh. Navrhovatelem mohla být podle předchozí úpravy pouze osoba ohrožená, v současné době zákonodárce přiznává toto právo i osobě odlišné od ohrožené osoby (v rámci školení poradců Bílého kruhu bezpečí jsme byli upozorněni na skutečnost, že návrh bude moci podat i státní zástupce). Díky této změně budou moci učinit právní kroky i osoby v postavení tzv. „zachránců“. Nezletilé dítě může návrh podat prostřednictvím zákonného zástupce, opatrovníka, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo advokáta. Jiná situace nastává u dítěte staršího šestnácti let, které tak může učinit samo, neboť mu zákon pro dané řízení přiznává plnou procesní způsobilost.

Návrh musí obsahovat vedle obecných náležitostí i uvedení skutečností, které osvědčují, že dochází k domácímu násilí, nežádoucímu sledování nebo obtěžování ze strany odpůrce (toto označení pro účastníka, proti němuž návrh směřuje, je oproti předchozí úpravě také novinkou). Vyžaduje se maximální konkrétnost. Dříve nebylo možné návrh odmítnout, podle nové úpravy to možné je, pokud navrhovatel ve stanovené lhůtě neodstraní nedostatky či návrh nedoplní. O vydání předběžného opatření je příslušný rozhodnout do 48 hodin od podání návrhu obecný soud navrhovatele, tedy již nikoli okresní soud, v jehož obvodu se nachází společné obydlí násilné a ohrožené osoby.

Pokud soud návrhu vyhoví, musí odpůrce splnit povinnosti uložené soudem, zejména opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí, nevstupovat do bezprostředního okolí, zdržet se nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele a setkávání s ním. Zákonodárce tento demonstrativní výčet povinností nezměnil, úprava zůstala identická.

Aby byla ochrana co nejrychlejší a nejúčinnější, předběžné opatření se stává vykonatelným okamžikem vydání a trvá po dobu jednoho měsíce. V případě, kdy došlo k vykázaní násilné osoby dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a v této desetidenní lhůtě bylo soudem rozhodnuto o vydání předběžného opatření, délka tohoto opatření se prodlouží o počet dnů, které od vykázaní do nabytí vykonatelnosti předběžného opatření neuběhly.

Proti rozhodnutí o návrhu na nařízení předběžného opatření je možné ve lhůtě patnácti dnů od jeho doručení podat odvolání. Na návrh ohrožené osoby je možné předběžné opatření prodloužit, zákonodárce však zkrátil maximální

dobu trvání z jednoho roku na šest měsíců. Předchozí právní úprava takové prodloužení připouštěla pouze za předpokladu, že byl rovněž podán návrh na zahájení řízení ve věci samé. To již v současné době není potřeba. Soud může předběžné opatření i zrušit, opět pouze na návrh dotčené osoby.⁹⁵

Co se týče výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí, důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních se vyjadřuje takto: „*Jedná se o přepis stávající právní úpravy s drobnými formulačními změnami.*“⁹⁶ Jak jsem již uváděla, usnesení o nařízení předběžného opatření je vykonatelné v okamžiku vydání. Jeho výkon bezodkladně zajišťuje soud, který opatření nařídil. Vyžádá si součinnost Policie ČR, zejména při odebírání klíčů od společného obydlí povinnému. Povinný je oprávněn vzít si osobní věci a věci nezbytné k výkonu podnikatelské činnosti nebo povolání. Pokud není násilná osoba při tomto výkonu rozhodnutí přítomna, může požádat soud o poskytnutí další příležitosti k vyzvednutí potřebných věcí. Jestliže povinná osoba nedodrží ze zákazy vyplývající ze soudního rozhodnutí, bude na návrh oprávněné osoby proveden opětovný výkon.⁹⁷

4.1.2.2 Předběžná opatření podle trestního řádu

1. 8. 2013 nabyt účinnosti zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, kterým byl do § 88b - § 88o zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, zaveden nový institut předběžných opatření. V důvodové zprávě k vládnímu návrhu zákona o obětech trestných činů je zavedení tohoto institutu odůvodněno tím, že „*Současná právní úprava předpokládá pouze možnost ukládat obviněnému v souvislosti s náhradou vazby písemným slibem nebo dohledem probačního úředníka omezení stanovená ve výroku rozhodnutí o náhradě vazby, dále nově i zákaz vycestování do zahraničí. Tyto formy se však u některých trestných činů (typicky u domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování) ukazují jako nedostatečně účinné, a proto se navrhuje upravit celou škálu předběžných opatření, která mají podobný účel jako předběžná opatření v občanském soudním řízení.*“⁹⁸

⁹⁵ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 400 – 414.

⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁹⁷ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, § 492 – 496.

⁹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

Tato předběžná opatření mají zajistit ochranu obětem trestných činů, pokud má být obviněný trestně stíhán na svobodě.⁹⁹ Zákon hovoří o ochraně zejména života, zdraví, svobody, lidské důstojnosti, ale také zájmů společnosti či osob blízkých oběti.¹⁰⁰ V trestním řádu nalezneme taxativní výčet devíti druhů předběžných opatření, která mohou být ukládána souběžně. Pro případy domácího násilí je možné použít zákaz styku s určitými osobami, zákaz vstupu do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě. Předběžné opatření, které zakazuje obviněnému vstup do obydlí, svým obsahem navazuje na institut vykázání podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a na předběžné opatření v rámci civilního soudnictví dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.¹⁰¹

Aby bylo možné předběžné opatření vydat, musí být splněny všechny podmínky:

- Předběžné opatření může být uloženo pouze obviněnému, tedy osobě, proti které již bylo zahájeno trestní stíhání.
- Vše nasvědčuje tomu, že konkrétní trestný čin spáchal obviněný.
- Existuje důvodná obava, že obviněný bude opakovaně páchat trestnou činnost nebo dokoná trestný čin, o který se pokusil nebo který připravoval, případně kterým hrozil.
- Je potřeba poskytnout ochranu konkrétním zájmům a účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jinak.

Na rozdíl od institutu vazby není pro uložení předběžného opatření stanoveno žádné omezení, co se horní hranice trestní sazby týče.¹⁰²

O uložení předběžného opatření rozhoduje z úřední povinnosti soud nebo státní zástupce usnesením. Státní zástupce může v přípravném řízení vydat předběžné opatření, které výrazně nezasahuje do osobní svobody obviněného, v případě domácího násilí může zakázat styk s určitými osobami. Jinak rozhoduje na jeho návrh soudce a v řízení před soudem soud.¹⁰³

⁹⁹ DURDÍK, Tomáš. *Aplikace zákona o obětech v praxi*. Zpravodaj BKB, č. 4/2013. s. 15.

¹⁰⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 88b odst. 2.

¹⁰¹ DURDÍK, Tomáš. *Aplikace zákona o obětech v praxi*. Zpravodaj BKB, č. 4/2013. s. 15.

¹⁰² JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení*. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni?browser=mobi>[9. 3. 2014]

¹⁰³ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=84570> [9. 3. 2014]

Zákonodárce nestanovil maximální délku trvání předběžného opatření, v trestním řádu je pouze uvedeno, že trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje jeho účel, avšak nejdéle může trvat do právní moci rozsudku nebo jiného meritorního rozhodnutí, jímž trestní stíhání končí. Durdík upozorňuje na skutečnost, že pokud bude potřeba chránit osobu oběti i nadále po vynesení odsuzujícího rozsudku, ve kterém je pachateli uložen podmíněný trest odnětí svobody, může mu soud uložit vhodná omezení či přiměřené povinnosti podle § 48 odst. 4 trestního zákoníku jako součást tohoto alternativního trestu.¹⁰⁴

Obviněný je oprávněn kdykoliv za trvání předběžného opatření žádat o jeho zrušení. Pokud této žádosti nebude státním zástupcem nebo soudem vyhověno, může znovu požádat až po třech měsících od právní moci rozhodnutí. Pokud uvede nové důvody, nemusí čekat na uplynutí této doby. Obviněný, státní zástupce a poškozený mají možnost podat stížnost proti usnesení o předběžném opatření. Avšak poškozený je při podávání tohoto opravného prostředku omezen, neboť má právo podat stížnost jen proti usnesení o zákazu styku s určitými osobami a o zákazu vstupu do obydlí.¹⁰⁵

Pokud obviněný nerespektuje a neplní uložené předběžné opatření, může mu být uložena pořádková pokuta až do výše 50 000 Kč, uložen jiný druh předběžného opatření nebo může být vzat do vazby. Jelínek uvádí, že při nedodržení některých zákazů, například zákazů spojených s domácím násilím, může dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 trestního zákoníku.¹⁰⁶

4.2 Prevence v případech domácího násilí:

Prevence v této oblasti znamená předcházení domácímu násilí a ochrana široké veřejnosti před negativními dopady. Rozlišujeme tři formy:

- *Primární prevence* – cílem je eliminovat výskyt tohoto nežádoucího jevu zejména tím, že s touto problematikou bude seznámeno co nejvíce osob, čímž se docílí toho, že takové jednání nebude tolerováno.

¹⁰⁴ DURDÍK, Tomáš. *Aplikace zákona o obětech v praxi*. Zpravodaj BKB, č. 4/2013. s. 16.

¹⁰⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, § 88n odst. 3, odst. 4.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení*. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rizeni?browser=mobi> [9. 3. 2014]

- *Sekundární prevence* – nastupuje v okamžiku, kdy k domácímu násilí již dochází. Důležitou úlohu zde sehrává Policie ČR a subjekty zabývající se pomocí ohroženým osobám. Cílem je učinit vhodná opatření, která vedou k zamezení dalšího násilí.
- *Terciární prevence* – se soustřeďuje na negativní dopady domácího násilí. Její snahou je pomoci obětem vyrovnat se s negativními prožitky a traumatizujícími událostmi a začlenit je zpět do společnosti.¹⁰⁷

Bílý kruh bezpečí realizoval v letech 2001 – 2006 projekt „Prevence domácího násilí – změna praxe a legislativy v ČR“. V té době právní řád České republiky neumožňoval téměř žádné možnosti pro obranu a ochranu před tímto jednáním. Na základě podnětu poradců tohoto spolku byl vypracován zmíněný projekt, který se uskutečnil v šesti etapách. Byl to velmi těžký úkol, avšak díky usilovnému a vytrvalému snažení došlo k výrazným změnám v této oblasti. Členové Bílého kruhu bezpečí pořádali nejrůznější přednášky, aby se zvýšilo povědomí o tomto druhu násilí. Byl vytvořen model interdisciplinární spolupráce mezi státními a nestátními institucemi, v rámci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky došlo k založení Aliance proti domácímu násilí, která vypracovala návrh zákona č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím. Dále byla zprovozněna DONA linka, neboli krizová linka pro ohrožené osoby, a do praxe byla zavedena diagnostická metoda SARA DN. Bílý kruh bezpečí se podílel i na vytváření intervenčních center a pořádal odborná školení pro jejich personál.¹⁰⁸

Na období let 2011 – 2014 byl vládou schválen Národní akční plán prevence domácího násilí, jehož znění vypracoval Výbor pro prevenci domácího násilí. Jedním z hlavních úkolů je analyzovat současnou právní úpravu a navrhnout změny, které by vedly ke zlepšení právního postavení ohrožených osob. Dále se soustřeďuje na opatření v oblasti prevence a represe, zejména na vzdělání, výzkum, podporu a pomoc ohroženým osobám a zavádění terapeutických programů pro pachatele do praxe. Jedním z cílů je i zlepšení

¹⁰⁷ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 151 – 153.

¹⁰⁸ Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/uvodni-strana/vice-o-projektu/> [6. 3. 2014]

oblasti služeb pro ohrožené osoby, neboť ve všech krajích není nabídka dostatečná.¹⁰⁹

Samozřejmě i v zahraničí se uskutečnily významné kampaně, jejichž cílem bylo omezit domácí násilí. Například v Mnichově se osvětové akce „Aktivně proti domácímu násilí“ účastnil i známý kapitán fotbalového mužstva FC Bayern, který na plakátech uděloval červenou kartu mužskému násilí. Na území Slovenska se uskutečnila kampaň s názvem „Piata žena“. Cílem bylo upozornit širokou veřejnost na skutečnost, že domácí násilí je veřejnou záležitostí a mělo by být postihováno jako kterákoli jiná trestná činnost.¹¹⁰

¹⁰⁹ *Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014*. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf> [6. 3. 2014]

¹¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 193 - 195.

5 Osoba oběti a pomoc obětem

Obětí domácího násilí se může stát de facto kdokoliv. K viktimizaci však nejčastěji dochází u žen a dětí.¹¹¹ Takové oběti jsou řazeny do skupiny tzv. mnohočetných obětí, neboť je na nich pácháno násilí opakovaně. S každou další viktimizací je čím dál menší pravděpodobnost, že se o domácím násilí dozví policie, neboť důvěra v ní je minimální. Tím se liší od osob, které se staly obětí trestného činu jednorázově.¹¹² U oběti se zpravidla vyskytují časté deprese, stavy úzkosti, ale i psychosomatická onemocnění, jako jsou ekzémy, migrény, bolest hlavy a břicha, nechutenství atd. Jelikož taková osoba téměř po celou dobu zažívala jen negativní emoce, pocit radosti se pro ni stal naprosto cizí.¹¹³

Věda, která se zabývá oběťmi trestných činů, se nazývá viktimologie. Jejím předmětem je zkoumání vlastností obětí, vztahů mezi obětí a pachatelem, procesu viktimizace, neboli procesu, při kterém se člověk stává obětí trestného činu, role oběti v trestním řízení, dále se soustřeďuje též na pomoc obětem a ochranu společnosti před viktimizací. Oběť může utrpět újmu primární nebo sekundární. K primární viktimizaci dochází bezprostředně po spáchání trestného činu, sekundární viktimizaci může způsobit pachatel svým dalším jednáním, kdy například vyhrožuje oběti újmou na zdraví, pokud čin ohlásí Policii ČR, přístup okolí nebo orgánů činných v trestním řízení, pokud k oběti nepřistupují šetrným způsobem a důležitou roli v negativním smyslu sehrávají i média.¹¹⁴ Někteří autoři a odborníci uvádí navíc terciární viktimizaci, která je chápána jako trvalá změna psychiky a životního stylu. Taková osoba se nemůže vyrovnat se skutečností, že se stala obětí trestného činu a zpravidla jediným možným řešením je návštěva psychologa.

O obětech trestných činů existuje celá řada mýtů, které mohou takové osoby velmi poškodit. Konkrétné u oběti domácího násilí se můžeme setkat s mýtem o typické oběti a o vině oběti. Lidé často žijí v představě, že oběti tohoto činu se může stát pouze osoba závislá, nesamostatná a pasivní a předem vylučují

¹¹¹ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 9.

¹¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 67 – 68.

¹¹³ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 28.

¹¹⁴ NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 80-735-7026-2. s. 139 – 148.

možnost, že by něco takového mohlo potkat úspěšného a vzdělaného jedince. Dalším výmyslem společnosti je odůvodnění, proč k domácímu násilí dochází. Pochybení shledávají u ohrožené osoby, neboť se domnívají, že se agresor uchyluje k násilí po jejím předchozím nevhodném a provokativním chování.¹¹⁵

5.1 Oběť partnerského násilí

V rámci partnerského násilí, neboli domácího násilí mezi partnery, rozlišují autorky Johnson a Leone dva typy – běžné párové násilí a patriarchální teror. Odlišnosti můžeme spatřovat zejména v intenzitě útoků vůči oběti. V prvním případě může být oním agresorem muž i žena. Fyzické napadání se vyskytuje pouze sporadicky a zpravidla nedochází k eskalaci. Pachatelem patriarchálního teroru se nejčastěji stává muž, který využívá všech forem násilí, jejichž intenzita se postupem času stupňuje¹¹⁶, a tak fyzické, sexuální, psychické násilí a řada dalších projevů domácího násilí se stává součástí každého dne. Obecně je v pojmu „násilí“ zahrnuta moc, manipulace a kontrola nad obětí.¹¹⁷ Obvykle dochází ze strany násilné osoby k vyhrožování sebevraždou, pokud by oběť nesplnila to, na čem agresor trvá.¹¹⁸ V takovém případě se v oběti probouzí pocit, že musí svého partnera ochraňovat a raději udělá vše, co si přeje.

K běžné párovému násilí dochází zejména v době rodinné krize. Agresor nejedná v úmyslu oběti nějakým způsobem ublížit, k takovému jednání se uchýlí pod vlivem nahromaděného stresu. Násilná osoba v intimním teroru naopak jedná s cílem zranit a ponížit oběť, která zpočátku vše snáší, ale časem může začít situaci vnímat jako bezvýchodnou a za jedinou možnost, jak toto utrpení ukončit, shledá zabití partnera.¹¹⁹

Výzkumy, které se zabývají výskytem partnerského násilí, byly původně zaměřeny pouze na oběti ženského pohlaví, neboť je iniciovalo feministické hnutí. Myšlenky, že by obětí takového násilí mohli být i muži, se objevily až o několik

¹¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 44.

¹¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 150 s. ISBN 978-802-4722-078. s. 13.

¹¹⁷ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 29.

¹¹⁸ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 13.

¹¹⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 46-47.

let později.¹²⁰ V dnešním moderním světě postupně mizí, alespoň mezi mladšími generacemi, negativní postoje a názory na homosexuální vztahy, proto předpokládám, že v nejbližší době se odborníci více zaměří i na násilí mezi partnery stejného pohlaví. Při psaní této diplomové práce jsem studovala nemalé množství literatury, avšak o domácím násilí v těchto vztazích bylo pojednáno pouze v knize jedné, případně byla uvedena jen pouhá zmínka. Takové domácí násilí vykazuje určité odlišnosti od násilí mezi partnery v heterosexuálním vztahu. Stále přežívá celá řada předsudků, což způsobuje strach a obavy ohrožené osoby oznámit tuto skutečnost policii. Dalším důvodem jsou výhrůžky ze strany násilné osoby, že prozradí její skutečnou sexuální orientaci rodině a kolegům v práci.¹²¹

Pokud oběť vyrůstá v nefungující rodině, je pravděpodobné, že budoucí partnerský život bude provázen samými problémy. To samozřejmě platí i o osobě agresora. Například pokud otec po celou dobu týral svou manželku a děti, tyto děti mají velký předpoklad stát se obětí nebo agresorem. V nastíněném případě se obětí nejčastěji stávají dcery. Takové ženy si zážitky otcova týrání nesou až do dospělosti. Projevuje se to zejména nízkým sebevědomím a při výběru partnera často zvolí toho nejnevhodnějšího.¹²²

Bílý kruh bezpečí zcela změnil můj pohled na oběti domácího násilí. Uvědomila jsem si, že kdo si něčím podobným neprošel, nemá ani ponětí, co všechno taková oběť musela vytrpět a zpravidla spoustu věcí zlehčuje. „Proč neodejde?“ nebo „Proč to neohlásí policii?“ Nejčastější otázky, které veřejnost napadají jako první. Bohužel ale netuší, že myšlení oběti se „díky“ domácímu násilí dostalo na zcela jinou úroveň. Většina z nich hledá chybu sama v sobě a zdůrazňuje, že svého partnera bezmezně miluje, a kdyby ho svým jednáním nevyprovokovala, k ničemu takovému by nikdy nedošlo. Onou „provokací“ může být sebemenší maličkost, například přívěsek na řetízku či obyčejný kus oděvu, kvůli kterým se na jejím těle objeví nespočet modřin a jiných zranění.

Někdo by se mohl domnívat, že se domácí násilí v partnerském vztahu týká pouze mladších generací. V plzeňské pobočce Bílého kruhu bezpečí se v minulém roce řešil případ násilí mezi manželi seniory. Klientka (cca 70 let)

¹²⁰ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 12.

¹²¹ ŠEVČÍK, Drahoř; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 110, 117.

¹²² BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 15.

byla dlouhá léta napadána svým partnerem, v té době se dokonce obávala o svůj život. Žena uvedla, že se manžel více jak deset let léčí ambulantně na psychiatrii, což podle ní bylo důvodem násilného chování. V posledních dvou letech léčbu odmítal, a tak se útoky postupně začaly stupňovat.

Tento případ je důkazem toho, že k domácímu násilí mezi partnery pokročilého věku skutečně dochází.

Nový občanský zákoník zavádí s účinností od 1. 1. 2014 zvláštní ustanovení, která se týkají ochrany před domácím násilím v partnerských vztazích. První novinkou je institut dočasného omezení či vyloučení práva jednoho z manželů bydlet ve společném domě nebo bytě. Tato ustanovení se vztahují i na rozvedené manžele, pokud stále žijí společně. Důvodem je fyzické nebo psychické násilí vůči manželovi nebo jinému členu domácnosti. Návrh k soudu je oprávněn podat ohrožený manžel, ohrožený rozvedený manžel, ale i jiný člen domácnosti. Soud rozhodne o omezení či vyloučení a určí dobu, která nesmí přesáhnout šest měsíců. Opětovné podání návrhu však není vyloučeno.¹²³ O více jak dva tisíce paragrafů dále se dočteme, že tato ustanovení se vztahují i na jiné osoby, které žijí ve společném obydlí a nejedná se o manžele nebo rozvedené manžele.¹²⁴ Takto nepřehlednou a rozházenou právní úpravu hodnotím zcela negativně.

Další novinkou je dědická nezpůsobilost manžela, který se vůči zůstaviteli dopustil trestného činu naplňujícího znaky domácího násilí. Pokud zůstavitel před svou smrtí podal k soudu žádost o rozvod z důvodu násilného chování ze strany manžela, je tento manžel ze zákonného dědění zcela vyloučen.¹²⁵

5.1.1 Žena jako oběť domácího násilí

Podle výzkumů jsou v partnerském vztahu více ohroženy ženy než muži, u nichž navíc dochází v důsledku domácího násilí k častějším výskytům fyzických zranění.¹²⁶ Touto problematikou se zabývala i Organizace spojených národů, která v roce 1993 přijala Deklaraci o odstranění násilí na ženách, ve které je násilí definováno jako „fyzické, sexuální a psychologické násilí, ke kterému dochází v rodině nebo ve společnosti a které je páčáno či přehlíženo státem“.¹²⁷

¹²³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 751 – 753.

¹²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 3021.

¹²⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1482 odst. 1.

¹²⁶ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 14 – 15.

¹²⁷ Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=45> [5.2. 2014]

Ani Evropská unie tento závažný společenský problém nepřehlídí. Evropský parlament na svém zasedání přijal usnesení, kterým vyzývá členské státy, aby zejména upravily a doplnily své právní řády a vytvořily dostatečné finanční prostředí pro subjekty poskytující pomoc ženám, které se staly obětí násilí. Při svém usnásení vycházel zejména z Charty OSN a ostatních právních nástrojů OSN a Listiny základních práv EU.¹²⁸

Oběť snáší násilné jednání a ve všem se přizpůsobí, neboť věří, že svou „oddaností“ se vše změní a vztah se vrátí do počátečního stavu. K opuštění násilné osoby nedochází také z důvodu obavy, že naplní své výhrůžky. Mezi nejčastější patří hrozba prodeje společného majetku, ztráty kontaktu s dětmi či dokonce vraždy. Ohrožená žena postupem času uvěří, že násilí vzbuzuje v agresorovi ona a všechno se děje kvůli jejímu nevhodnému chování.¹²⁹

U týraných žen můžeme pozorovat řadu znaků, které signalizují, že je obětí násilného jednání. Taková žena bývá submisivní, vyhýbá se kontaktu s lidmi, je vystrašená, její sebevědomí je extrémně nízké, neustále svého partnera omlouvá a je na něm emocionálně závislá. Někteří autoři konstatují, že stejně jako násilná osoba může být i oběť člověkem „dvou tváří“. To znamená, že některé ženy jsou v zaměstnání velmi pracovitě, úspěšné a sebevědomé a nikdo nemá ani tušení, jakému teroru jsou v domácím prostředí vystavovány.¹³⁰

S příchodem těhotenství dochází většinou k eskalaci násilí.¹³¹ Jelikož agresor cítí potřebu, aby na něm byla oběť závislá, je pravděpodobné, že právě těhotenství považuje za okamžik gradace závislosti. Tahle úvaha může být odpovědí na otázku, proč od samého začátku vztahu hovoří o rodině a dětech. O takové situaci píše ve své knize Caroline Bréhat.¹³²

Ženy jako oběti domácího násilí se nacházejí v extrémně těžké situaci, neboť po celou dobu žijí ve strachu z partnerových útoků, marně vynakládají mnoho úsilí, aby takovým situacím předešly, zároveň se starají o děti a domácnost, případně, pokud jim to partner dovolí, chodí i do zaměstnání. Není

¹²⁸ Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. listopadu 2009, o odstranění násilí páchaného na ženách: Úřední věstník Evropské Unie 2010/C 285 E/07.

¹²⁹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 10 – 15.

¹³⁰ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 92 – 93.

¹³¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 28.

¹³² BRÉHAT, Caroline. *Milovala jsem tyrana: osud ženy, která prožila psychický teror*. Překlad Šárka Belisová. Praha: Ikar, 2011, 187 s. ISBN 978-80-249-1651-4.

divu, že takovým ženám již nezbyvají síly na případné řešení této nepříznivé životní etapy.

5.1.2 Muž jako oběť domácího násilí

Sociologické výzkumy potvrzují, že násilí žen vůči mužům se vyskytuje poměrně v hojném počtu. Avšak jedna z největších odlišností od násilného jednání ze strany mužů je spatřována v tom, že nedochází příliš často k fyzickým útokům.¹³³ Je to zejména z toho důvodu, že zpravidla u ženy neshledáme tak výraznou převahu síly nad mužem. Při studiu jednotlivých příběhů z oblasti domácího násilí jsem se setkala s případy, kdy partnerka fyzicky atakovala svého partnera, jehož výška přesahovala agresorku o několik desítek centimetrů. Partner tyto útoky snášel, aniž by se bránil, neboť si byl vědom toho, že by jí mohl způsobit vážnou zdravotní újmu.

Ženy využívají častěji psychického násilí, které může mít celou řadu podob. Například svého partnera neustále kontrolují, pročítají jeho osobní korespondenci, SMS zprávy, e-maily, zakazují mu kontakt s přáteli, neustále opakují, že je k ničemu atd.¹³⁴

Pokud se muž ocitne v roli oběti domácího násilí, zažívá o dost složitější a obtížnější situaci na rozdíl od ženy. Důvodem je celá řada mýtů a předsudků, které ovládají společnost. Proto se nesvěřuje ani svému nejbližšímu příteli. Za nejvýznamnější mýty, které se týkají pouze domácího násilí na mužích, považují následující:

- Muž je fyzicky silnější, a tak nemůže být napaden osobou ženského pohlaví.
- Ženy používají násilí pouze v rámci sebeobrany.
- Jen slabý jedinec připustí, aby na něm bylo ve vztahu páčáno násilí.¹³⁵

Úplně první výzkum zaměřený na tuhle problematiku se konal na konci roku 2004 v Jihočeském kraji. Náhodně bylo vybráno několik domácností, celkem se výzkumu zúčastnilo 458 mužů různého věku a vzdělání. Tímto výzkumem bylo zjištěno mimo jiné i to, že muž je nejčastěji ohrožen domácím násilím v době, kdy vlastní děti odcházejí z primární rodiny a partnerům se nedaří zvládat situaci,

¹³³ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 14.

¹³⁴ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 29, 33, 71 – 73.

¹³⁵ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 31 – 32.

jakmile zůstanou v domácnosti sami dva. Bylo potvrzeno, že ženy jsou žárlivější než muži¹³⁶ a často je to tím důvodem, proč dochází k psychickému, případně i fyzickému domácímu násilí.

Jak jsem již uvedla, muži zpravidla zatajují fakt, že jsou obětí domácího násilí. Pokud se ovšem rozhodnou vyhledat pomoc například v organizaci, která takové služby poskytuje, je vhodné, aby s nimi jednal muž.¹³⁷ Pokud vezmu v úvahu poradce plzeňské pobočky Bílého kruhu bezpečí, mužské zastoupení je zde minimální. Klient má ale možnost se předem objednat na den, kdy takový poradce bude mít právě službu. Na druhou stranu jsem se s mužem jako obětí domácího násilí v této poradně ještě nesetkala, a to ani při pročitání záznamových listů za minulý rok.

5.2 Oběť mezigeneračního násilí

5.2.1 Senior jako oběť domácího násilí

O domácím násilí páchaném na seniorech existuje podstatně méně pramenů než o násilí mezi partnery. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že takové násilí vykazuje vyšší míru latence. Okolí zpravidla o ničem netuší, neboť u starého člověka není nic podivného na tom, že nevychází ze svého obydlí. U seniorů často dochází k pádům, proto je těžké rozeznat, zda zranění nemá původ v násilném činu. Dalším problémem je skutečnost, že veřejnost nemá kolikrát ani tušení, že se senioři mohou obětí domácího násilí stát.¹³⁸ Z uvedených důvodů proto nelze určit, kolik seniorů je fakticky obětí domácího násilí. Jediným, kdo kromě rodinných příslušníků přichází se seniorem do kontaktu, je často ošetřující lékař. Takový lékař by měl zjišťovat, zda nedochází ke špatnému zacházení, a pokud by shledal podezření, měl by neodkladně dát podnět k sociálnímu šetření.¹³⁹ K problematice páchaní násilí na seniorech v prostředí domova se vyjádřila MUDr. Tamara Tošnerová z Ambulance pro poruchy paměti pražské Vinohradské nemocnice. Uvedla, že s týráním seniorů se setkává poměrně

¹³⁶ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 41 – 80.

¹³⁷ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 107.

¹³⁸ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 127.

¹³⁹ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 89.

často a skutečnost, že se této oblasti věnuje nedostatek pozornosti, považuje za společenské selhání.¹⁴⁰

K domácímu násilí nemusí docházet od samého počátku. Spouštěčem takového jednání může být zhoršení zdravotního stavu, které způsobí závislost na agresorovi, psychické poruchy či poruchy kognitivních a komunikačních funkcí.¹⁴¹, ale také vyčerpání osoby, která o seniora pečuje, důsledkem kterého přistoupí k užití násilí. Pokud je takový člověk schopen si uvědomit, že ho ostatní členové domácnosti považují za přítěž, nastává pro něho velmi obtížná situace.

Tak jako u jiných obětí domácího násilí, i zde se setkáváme s některými vžitými výmysly společnosti. Příkladem je názor, že senioři jsou svým způsobem jako malé děti, proto je potřeba je trestat nebo mýtus o Alzheimerově chorobě, v důsledku kterého se starší osoba obává, že věrohodnost její výpovědi bude zpochybněna.¹⁴²

Na seniorech mohou být páčány všechny formy domácího násilí. Psychické násilí se projevuje různými výhrůzkami, kdy například agresor hrozí, že starého člověka přestěhuje do ústavu, tituluje ho všemožnými urážkami a neustále mu opakuje, jak je nadbytečný, odpojuje mu telefon (pro případ, že by se rozhodl zavolat na linku důvěry nebo DONA linku) či jinak izoluje od společnosti nebo vydírá za účelem přepsání majetku.¹⁴³ Často také dochází k finančnímu zneužívání, kdy jsou oběti odebírány finanční prostředky, zpravidla starobní důchod. Navenek se může zdát, že senior tak činí zcela dobrovolně, proto takové jednání nebývá bohužel postihováno.¹⁴⁴ Starý člověk se pak může ocitnout v situaci, kdy nemá prostředky na zakoupení ani těch nejzákladnějších potravin.

V roce 2013 navštívila Bílý kruh bezpečí v Plzni asi čtyřicetiletá žena, která si přišla pro radu ohledně násilí páchaného na své babičce. V tomto případě byl násilnou osobou její otec a důvodem takového jednání bylo převedení majetku. Případ byl ohlášen Policii ČR.

¹⁴⁰ VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Manuál pro dobrovolníky Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2005, 179 s. s. 140.

¹⁴¹ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 82 – 83.

¹⁴² ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 126.

¹⁴³ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 90 a 102.

¹⁴⁴ MARTINKOVÁ, Milada a kol. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 98 s. ISBN 978-80-7338-087-8. s. 6.

Jak jsem se již zmiňovala, senioři se mohou stát obětí každé z podob domácího násilí. To znamená i sexuálního násilí a zneužívání – na tento fakt se poměrně často zapomíná.

Senior se zpravidla na nikoho zvenčí neobrací s prosbou o pomoc, i když jeho zdravotní stav mu to umožňuje (starý a nemocný člověk, který je připoutaný na lůžko, má téměř nulové možnosti). Důvodem je strach z trestu nebo obvykle i ze ztráty agresivní osoby, neboť přese všechny okolnosti k ní stále cítí lásku a náklonnost. Senioři také považují skutečnost, že se jeho vlastní děti dopouští vůči němu násilí, za vlastní životní selhání.¹⁴⁵ Pro takového člověka je nesmírně těžké a náročné smířit se s faktem, že je obětí někoho, kdo by ho měl ctít a mít rád.¹⁴⁶ Pocit zoufalství se stupňuje, dokonce může u takového člověka vzbudit rozhodnutí spáchat sebevraždu.

Každý z nás si jistě uvědomuje, že soužití mladé a starší generace není vždy snadné. K domácímu násilí se mohou osoby pečující o seniora uchýlit kvůli jeho neustálým kritizujícím poznámkám a hrubému chování.¹⁴⁷ Měl by být nalezen kompromis, který by alespoň částečně vyhovoval oběma stranám.

V České republice byla vládou přijata nová Národní strategie podporující pozitivní stárnutí. Tento program byl schválen na období let 2013 – 2017, jehož cílem je minimalizovat špatné zacházení se staršími osobami a celkově zlepšit kvalitu jejich života. Je považován za krok vpřed, co se této problematiky týče.¹⁴⁸ Ochrana osob pokročilého věku je věnována pozornost i na mezinárodní úrovni. V Listině základních práv Evropské unie je v článku 25 zakotvena úprava tzv. „práv starších osob“, jehož znění je: „*Unie uznává a respektuje práva starších osob na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě*“.¹⁴⁹

¹⁴⁵ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 85.

¹⁴⁶ *Stop násilí na seniorech*. Praha: ŽIVOT 90, spolek, 2006. s. 7.

¹⁴⁷ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 130.

¹⁴⁸ *Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017*. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13099/Teze_NS.pdf [10.2. 2014]

¹⁴⁹ *Listina základních práv Evropské Unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007*: Úřední věstník Evropské Unie 2007/C 303/01.

V rámci Organizace spojených národů stojí za zmínku například Zásady OSN pro seniory z roku 1991 a Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí z roku 2002.¹⁵⁰

Týraný senior se může obrátit s prosbou o pomoc na subjekty zabývající se obětmi trestných činů. Například spolek ŽIVOT 90 je organizace, jejímž cílem je zlepšit kvalitu života osob v pokročilém věku a mimo jiné řeší i problematiku násilí na seniorech.¹⁵¹

Podle názorů odborníků ze sociální sféry by ke zlepšení situace pomohla průběžná příprava celé populace na vlastní stáří a vytvoření programu, který by pomohl zvýšit seniorům sebevědomí, aby se necítili jako přítěž pro své blízké a dokázali učinit kroky proti nevhodnému chování z jejich strany.¹⁵²

5.2.2 Dítě jako oběť domácího násilí

Dítě považují za nejzranitelnější oběť domácího násilí. Samo se nemůže rozhodnout odejít z dysfunkční rodiny, kde přihlíží násilí páchanému na jednom z rodičů, v horším případě je samo objektem týrání. Tímto druhem násilí jsou ohroženy zejména děti trpící různými chorobami, hyperaktivní, náladové, opožděné v mentálním vývoji, ale často také děti z předchozího vztahu nebo děti, které jsou jiného pohlaví, než si rodiče přáli.¹⁵³ Rác upozorňuje na skutečnost, že týrání dětí může být také agresorovým prostředkem, jak způsobit intimnímu partnerovi velkou psychickou bolest.¹⁵⁴

Výbor OSN zahrnuje pod pojem domácí násilí i tělesné tresty. Zdůrazňuje, že takové trestání v žádném případě nepůsobí výchovně, neboť dítě si s sebou odnáší do budoucího života názor, že řešení konfliktů násilím je zcela přirozenou věcí. Také mu tím může být způsobena závažná fyzická, často i psychická újma.¹⁵⁵

¹⁵⁰ MARTINKOVÁ, Milada a kol. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 98 s. ISBN 978-80-7338-087-8. s. 53 – 54.

¹⁵¹ Dostupně z: <http://www.zivot90.cz/> [12. 3. 2014]

¹⁵² MARTINKOVÁ, Milada a kol. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 98 s. ISBN 978-80-7338-087-8. s. 80.

¹⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2. s. 52.

¹⁵⁴ RÁC, Ivan. *Páchanie trestnej činnosti žien – obeti násilia v intímnom partnerskom vzťahu: (vybrané aspekty sociálnej práce)*. Praha: Hnutí R, 2010, 152 s. ISBN 978-80-86798-08-0. s. 22.

¹⁵⁵ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 37 s. ISBN 978-807-4400-018. s. 8.

Cleland považuje za fyzické násilí i podávání toxických látek, kdy si je osoba vědoma toho, že dítěti hrozí těžká újma na zdraví či dokonce smrt.¹⁵⁶ Psychické násilí zásadně ovlivňuje vývoj dítěte, a tak jako u jiných obětí domácího násilí, i zde se vyskytuje v mnoha podobách. Příkladem je stále se opakující kritika, různé druhy výhrůžek, omezování osobní svobody, ignorování a odmítání dítěte. Jedním z nejzávažnějších problémů v této oblasti je sexuální násilí. Odborníci takové jednání rozlišují na bezkontaktní, kdy se dítě stává objektem pornografických záznamů, a kontaktní. Kontaktní zneužívání se může vyskytovat v různých stupních – od „pouhých“ polibků až ke všem způsobům pohlavního styku.¹⁵⁷ U dětí, na kterých je páčáno sexuální násilí, se často projevují poruchy ve stravování. Přijímají nadměrné množství potravin nebo naopak odmítají stravu z toho důvodu, že se podvědomě snaží samo sebe „zošklivit“.¹⁵⁸ Obecně sexuálním zneužíváním dětí se zabývala celá řada autorů. Například Vaníčková (a kol.) napsala na toto téma podrobnou studii.¹⁵⁹

Děti se mohou stát přímou, ale také nepřímou obětí domácího násilí. O druhý případ půjde v situaci, kdy se dítě stane svědkem takového jednání, zpravidla násilí mezi rodiči. Jsou vystaveny dlouhodobým a těžkým stresovým situacím, které negativně ovlivňují jejich život. Odborníci jsou dokonce toho názoru, že u takových dětí se vyskytují stejné emoční příznaky jako u přímých obětí.¹⁶⁰ Vargová uvádí pro mě absolutně nepochopitelný případ, se kterým se setkala v rámci svého působení v neziskové organizaci ROSA, kde pracuje jako psycholožka a její snahou je pomáhat ženám, které se staly obětí domácího násilí. Žena čelila týrání ze strany svého partnera, nakonec vše vyvrcholilo tak, že byla zavražděna před zraky jejich třináctiletého syna. Tento chlapec zažil obrovské trauma, a aby toho nebylo málo, soud mu ve svém rozhodnutí uložil povinnost navštěvovat otce ve vězení.¹⁶¹ Toto rozhodnutí považuji za absolutní selhání justice.

¹⁵⁶ CLELAND, Alison. *Child abuse, child protection and the law*. Edinburgh: W. Green, 2008, 475 s. ISBN 978-041-4016-071. s. 39.

¹⁵⁷ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 37 s. ISBN 978-807-4400-018. s. 10 – 12.

¹⁵⁸ KLOUBEK, Martin. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: MJF, 2011, 23 s. ISBN 978-80-86284-88-0. s. 20.

¹⁵⁹ VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, 82 s. ISBN 80-718-4479-9.

¹⁶⁰ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 17, 120.

¹⁶¹ VARGOVÁ, Branislava. *Život v jeho hlavě*. Marianne, č. 2/2014. s. 68.

Dítě se se svými zážitky vypořádá takovým způsobem, že odehrávající se násilí přijme jako zcela normální jev nebo si začne vymýšlet důvody, proč k tomu dochází. Přijímá vymyšlené historky dospělých za pravdivé, otce považuje za člověka velmi mocného a všeznalého, násilí považuje za přirozenou věc a takové vzorce chování si přenesou do svého partnerského života, často také ze všeho obviňuje sebe.¹⁶² Dle mého názoru je poslední varianta tou nejhorší. Pokud začne dítě obviňovat samo sebe, může vše dojít až tak daleko, že přistoupí k tomu nejhoršímu řešení – k sebevraždě.

Pokud je dítě vystavováno domácímu násilí, zpravidla se to projeví v jeho změně chování. Proto by měly být všechny osoby, se kterými mimo domov přichází do styku, obezřetné.

Odhalování a vyšetřování trestných činů páchaných na dětech je velmi obtížný a složitý úkol. Důvodem je jejich lehká ovlivnitelnost¹⁶³ nebo právě v případě domácího násilí i loajalita k násilnému rodiči. Proto také děti často trpí, pokud je agresor vykázán Policií ČR nebo jsou prozatímně upraveny vztahy na základně předběžného opatření.¹⁶⁴ Avšak psychologové dokážou z kresby a zdánlivě nesouvisajících otázek odhalit, že je dítě týráno nebo sexuálně zneužíváno.¹⁶⁵

Důležitou roli zde sehrává orgán sociálně-právní ochrany dětí, kterým je zejména krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností a obecní úřad. Obecní úřad obce s rozšířenou působností může ukládat výchovná opatření¹⁶⁶, stejně tak může učinit i soud.¹⁶⁷

¹⁶² BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 28, 31.

¹⁶³ Kolektiv autorů. *Násilí páchané na dětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 73 s. ISBN 80-244-1430-9. s. 47.

¹⁶⁴ VITOUŠOVÁ, Petra; VEDRA, Vladimír. *Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. Vyd. 4. Praha: MJF, 2011, 12 s. ISBN 978-80-86284-82-8. s. 7.

¹⁶⁵ KLOUBEK, Martin. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: MJF, 2011, 23 s. ISBN 978-80-86284-88-0. s. 10.

¹⁶⁶ Zákon č. 359/1999, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 4 odst. 1, § 13.

¹⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 925.

5.3 *Syndromy obětí domácího násilí*

5.3.1 **Stockholmský syndrom**

Tímto syndromem se označuje pro společnost nelogické chování oběti, kdy si vytváří emocionální vztah k pachateli a osoby, které se jí snaží pomoci, považuje za nepřátele. Objevuje se u obětí domácího násilí, shledán byl také u válečných zajatců a vězňů v koncentračních táborech.¹⁶⁸

Tento jev byl poprvé pozorován v roce 1974 při přepadení banky ve Stockholmu. Byli zajati čtyři lidé – tři ženy a jeden muž. Pachatelé je drželi jako rukojmí v izolaci od okolního světa, jednali s nimi hrubým způsobem, avšak občas jim projeví menší laskavost. Oběti stály na straně pachatelů, po jejich propuštění se s nimi dvě ženy dokonce zasnoubily.¹⁶⁹

5.3.2 **Syndrom týrané ženy**

Syndrom týrané ženy (v poslední době označován jako syndrom týraného partnera v důsledku zjištění, že obětí domácího násilí může být i muž) je spojován s partnerským terorismem a znamená, že „*její duševní stav a mentální pochody jsou touto traumatizací poškozené*“. U takových obětí můžeme pozorovat:

- Změny v emocionálních reakcích, kdy se týraná žena nedokáže chovat přirozeným způsobem, vyznačuje se až přílišnou laskavostí a submisivními postoji.
- Změny v hodnocení vlastní osoby se projevují tím, že žena samu sebe vnímá jako méněcennou bytost, neboť jí partner tento nesmysl neustále vštěpuje. Vytváří si iracionální důvody, proč se partner vůči ní chová násilně, zpravidla shledává vinu v sobě a bagatelizuje následky agresivního jednání.
- Deprese, poruchy spánku, suicidiální myšlenky a stavy úzkosti, které mohou u oběti způsobit závislost na alkoholu a jiných návykových látkách.¹⁷⁰
- Naučenou bezmoc, což znamená, že oběť se začne smířovat s realitou takovou, jaká doopravdy je. Po marných pokusech zastavit násilí ztrácí naději a stává se pasivní.¹⁷¹

¹⁶⁸ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 17.

¹⁶⁹ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 28.

¹⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 150 s. ISBN 978-802-4722-078. s. 26 – 31.

¹⁷¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 16.

Čírtková tento syndrom definovala jako „soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí“.¹⁷²

Za autorku této koncepce je považována znalkyně Lenore E. Walker, která se v 80. letech minulého století jako první věnovala dané problematice.¹⁷³

5.3.3 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného seniora (Syndrom EAN)

Syndrom EAN (z anglického názvu Elder Abuse and Neglect)¹⁷⁴ je některými autory považován za problematiku nesouvisející s domácím násilím. To samé platí o syndromu CAN. S těmito autory jejich názor nesdílím, proto jsem se rozhodla tyto negativní jevy ve své práci alespoň ve stručnosti zmínit.

U seniorů, se kterými je nevhodně zacházeno, bývá pozorována celá řada charakteristických příznaků. Může se jednat o viditelná fyzická zranění, neustálé sebeobviňování a omlouvání násilné osoby, časté deprese, zdánlivě bezdůvodný pláč a mnoho dalšího.¹⁷⁵ Nutno podotknout, že ne vždy se jedná o týrání, i když příznaky tomu nasvědčují. Lidé v pokročilém věku často utrpí vážná zranění v důsledku nešťastných pádů, dále se objevují i psychické poruchy v souvislosti se stářím, které způsobují změnu chování.

5.3.4 Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Syndrom CAN)

Výsledkem špatného zacházení, nejčastěji ze strany rodičů, může být syndrom CAN - Child Abuse and Neglect – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.¹⁷⁶ Dunovský ho definuje jako „jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje

¹⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Oběti domácího násilí*. Psychologie dnes, č. 1/2001. s. 14 – 16.

¹⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Aktuální otázky domácího násilí v soudně znalecké praxi*. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=640> [23. 2. 2014]

¹⁷⁴ MARTINKOVÁ, Milada a kol. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 98 s. ISBN 978-807-3380-878. s. 6.

¹⁷⁵ HŘÍBALOVÁ, Marie. *Týrání, špatné zacházení, zanedbávání*. Dostupné z: <http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/223-tyrani> [26. 2. 2014]

¹⁷⁶ Kolektiv autorů. *Násilí páchané na dětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 73 s. ISBN 80-244-1430-9. s. 68.

jeho smrt".¹⁷⁷ Dítě postižené uvedeným jednáním pocítuje smutek a bezmoc, uzavře se do sebe, trpí depresemi a ve spánku ho doprovází noční můry. Také se u něho často objevují somatické potíže, jako je například bolest břicha a je náchylnější k nemocem. Pokud je pro něho situace neúnosná, rozhodne se ji vyřešit útekem.¹⁷⁸

5.4 Metoda SARA DN

Metoda SARA DN (Spousal Assault Risk Assessment) je diagnostická metoda určená pro subjekty, které přicházejí do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím, jejímž cílem je identifikovat a vyhodnotit rizika hrozby násilí. Zakladateli této metody jsou R. Kropp, S. D. Hart a H. Belfrage.¹⁷⁹

Povolání k užívání obdržel i Bílý kruh bezpečí. Abychom jako poradci mohli tuto metodu praktikovat, museli jsme se zúčastnit odborného školení. Při rozhovoru s ohroženou osobou je zapotřebí zjistit odpovědi na otázky, které jsou obsaženy ve formuláři. Je důležité nechat oběť vypovědět svůj příběh, nijak ji nepřerušovat, doplňující otázky je možné klást až na závěr.

Zmíněný formulář obsahuje patnáct otázek, které jsou rozděleny do tří oddílů. První dva se zaměřují na násilné osoby, poslední je věnován zranitelnosti ohrožené osoby, v rámci kterého se zjišťují například její osobní problémy a vztah k násilné osobě. U jednotlivých otázek se zapíše znaménko „+“, „-“ podle toho, zda byla zjištěna přítomnost rizikového faktoru či ne, případně „?“ pokud nelze určit nebo neexistuje dostatek informací.

Tazatel, který vedl rozhovor s ohroženou osobou, na závěr spočítá, kolikrát se ve formuláři vyskytuje znaménko „+“. Obecně platí zásada, čím vyšší počet, tím větší riziko, menší počet však automaticky malé riziko neznamena. Jednotlivé případy se od sebe mohou zásadně odlišovat, a tak je důležité, aby si v každé konkrétní věci učinil tazatel úsudek sám a následně navrhl ohrožené osobě vhodná opatření.¹⁸⁰

¹⁷⁷ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, 245 s. ISBN 80-716-9192-5. s. 15.

¹⁷⁸ Kolektiv autorů. *Násilí páchané na dětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 73 s. ISBN 80-244-1430-9. s. 68 – 69.

¹⁷⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 58.

¹⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 150 s. ISBN 978-802-4722-078. s. 14.

5.5 Pomoc obětem domácího násilí

Od 1.8. 2013 je na území České republiky účinný nový zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který posiluje postavení obětí trestných činů a přiznává jim celou řadu práv. Zákon je rozdělen do jedenácti částí, první část se týká práv obětí trestných činů a podpory subjektů poskytujících pomoc takovým osobám. Například je zakotveno, jaké informace musí být poskytnuty, pokud se zákonem určený subjekt dostane do prvního kontaktu s obětí trestného činu. Jejich rozsah se liší podle toho, zda se jedná o policejní orgán (zejména Policii ČR), státního zástupce, subjekt zapsaný v registru poskytovatelů, jiný orgán veřejné moci nebo zdravotnické zařízení.¹⁸¹ Tomáš Durdík, soudce Městského soudu v Praze, nahlíží na problematiku poučování obětí trestných činů o jejich právech a povinnostech kriticky. Pozitivně hodnotí skutečnost, že došlo k rozšíření práv obětí, ale způsob, jakým k poučení dochází, zůstal nezměněný. Osoba oběti obdrží univerzální výčet všech práv v rozsahu několika stran. Seznam obsahuje i práva, která se na konkrétní případ nevztahují, například práva zvlášť zranitelné oběti, pokud se oběť v takovém postavení nenachází. Často se stává, že uvedené informace nejsou pro ni dost srozumitelné a pochopitelné, proto Durdík považuje za nejlepší řešení, aby všechny osoby, které přicházejí do styku s oběťmi trestných činů, byly profesionálně proškoleny, aby následně mohly informace podávat srozumitelně ústně.¹⁸² Další části se týkají změn jednotlivých zákonů. Nejvíce změn zaznamenal zákon č. 141/1961Sb., trestní řád. Mimo jiné byla do § 2 odst. 15 zakotvena nová zásada zvláštního a šetrného přístupu k poškozenému.¹⁸³ Orgány činné v trestním řízení mají povinnost přistupovat k oběti zdvořile, šetřit její osobnost a dostatečně ji poučit o všech právech. Zároveň dbají toho, aby taková osoba nebyla vystavena nepříznivým vlivům, které by vedly k sekundární viktimizaci.¹⁸⁴

Služby, jež jsou poskytovány jednotlivými subjekty při pomoci obětem domácího násilí, jsou upraveny ve zvláštním zákoně.¹⁸⁵

¹⁸¹ Zákon č. 45/2013, o obětech trestných činů, § 7 - 13.

¹⁸² DURDÍK, Tomáš. *Aplikace zákona o obětech v praxi*. Zpravodaj BKB, č. 4/2013. s. 12 – 14.

¹⁸³ Pozn. Dle § 43 trestního zákoníku je poškozeným v trestním řízení ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková či nemajetková újma a také ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Obětí může být pouze fyzická osoba.

¹⁸⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb.* Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1. s. 191 – 192.

¹⁸⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

5.5.1 Nestátní neziskové organizace

V České republice existuje celá řada nestátních neziskových organizací, které se specializují na pomoc obětem domácího násilí. Mezi ně patří například Bílý kruh bezpečí a ROSA (Informační a poradenské centrum pro ženy – oběti domácího násilí). Tyto organizace se na našem území začaly objevovat až po roce 1989, do té doby existovaly pouze manželské poradny.¹⁸⁶

Dittrich se k těmto organizacím vyjadřuje velmi kladně a uvádí, že díky jejich působení přichází klienti do advokátní kanceláře již částečně seznámeni s právní problematikou.¹⁸⁷

Bílý kruh bezpečí je spolek poskytující odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem všech trestných činů.¹⁸⁸ V rámci této organizace byla zřízena DONA linka, neboli celostátní specializovaná služba telefonické krizové pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím. Tato linka je v provozu 24 hodin denně.¹⁸⁹ V rámci poradenského procesu se můžeme setkat se třemi variantami obětí domácího násilí:

1. *Pravá oběť*
2. *Nepravá oběť* – osoba se domnívá, že je obětí domácího násilí, ale ve skutečnosti tomu tak není. S tímto případem jsem se v poradně také setkala. Ten den jsem nefigurovala jako poradce, nýbrž jsem přijímala klienty na recepci. Společně přišli muž a žena – manželé, jak se při úvodním rozhovoru ukázalo. Muž byl velmi odměřený, naopak žena jevila znaky klasické oběti domácího násilí. Bylo mi sděleno, že jsou oběťmi domácího násilí ze strany svého syna, popisovali, jak je neustále finančně zneužívá, často vyhrožuje, v pozdních večerních hodinách je telefonicky kontaktuje a zasílá SMS zprávy atd. Syn s nimi ale nežil ve společném obydlí, proto se o oběti domácího násilí nejednalo.
3. *Falešná oběť*– osoba si je vědoma toho, že není obětí domácího násilí, ale viktimizaci záměrně předstírá. Poradci Bílého kruhu bezpečí nesmějí v žádném případě zpochybňovat a hodnotit klientovu výpověď, mají povinnost pracovat s fakty, které jim sdělí, i kdyby je považovali za sebevíc nepravdivé. Přiznávám, že v některých situacích to může být velmi těžký úkol.

¹⁸⁶ BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6. s. 27.

¹⁸⁷ DITTRICH, Michal. *Domácí násilí aneb jak se správně po právní stránce bránit násilníkovi*. Diagnóza, č. 2/2011. s. 28.

¹⁸⁸ Dostupné z: www.bkb.cz [21. 2. 2014]

¹⁸⁹ Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/> [21. 2. 2014]

Do Bílého kruhu bezpečí přicházejí i osoby v pozici tzv. „zachránce“. Tito lidé vědí o někom, kdo je obětí domácího násilí a mají snahu mu pomoci. Právě takový případ jsme s kolegyní řešily počátkem února. Do pobočky Bílého kruhu bezpečí přišla asi šedesátiletá žena z toho důvodu, že její přítelkyně je týraná svým partnerem. Zpočátku jsme se domnívaly, že přítelkyně je pouze fiktivní postava, jejíž příběh je vlastně příběh, který prožívá klientka (u obětí trestných činů, které se rozhodnou vyhledat pomoc, je to zcela běžný jev). Následně se ukázalo, že tomu tak není. Klientka dále prozradila, že ona sama před několika lety čelila domácímu násilí, které jí málem zničilo celý život, a tak před tím chtěla ochránit i svoji přítelkyni. Klientce jsme poskytly potřebné informace, předaly brožurky a dohodly se na tom, že s přítelkyní promluví a přivede ji do pobočky Bílého kruhu bezpečí. Uvidíme, zda se jí podaří slib splnit či ne.

V rámci poradenského procesu máme povinnost dodržovat základní zásady při kontaktu s klienty jako oběťmi trestných činů. Snažíme se oběti poskytnout všechny potřebné informace související s daným případem, které by přispěly ke zlepšení současného stavu, ve kterém se nachází. Avšak v žádném případě nemůžeme oběti slibovat něco zjevně nereálného jenom proto, abychom ji uklidnili. Pro práci s obětí je důležité získat její důvěru a dokázat se vcítit do její situace. Často dochází v důsledku trestného činu k narušení pocitu bezpečí, a tak bychom se měli pokusit tento pocit obnovit.

Oběť domácího násilí potřebuje ujistit, že pro danou situaci existuje řešení. Často je třeba motivace k dalším krokům, neboť ohrožená osoba si nemusí ani uvědomovat, jak velké nebezpečí jí v případě pasivity hrozí. Důležité je, aby oběť domácího násilí nebyla k ničemu nucena, rozhodnutí by mělo záviset pouze na ní samotné.

5.5.2 Intervenční centra

Právní úprava intervenčních center je zakotvena v § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ministerstvo práce a sociálních věcí vede Registr poskytovatelů sociálních služeb, kde si ohrožené osoby mohou vyhledat seznam těchto center. V Plzni tuto úlohu zabezpečuje Diecézní charita Plzeň v Cukrovarské ulici.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1393922005424_2&zak=&zao k=&sd=interven%C4%8Dn%C3%AD+centra [4. 3. 2014]

Cílem je pomáhat osobám ohroženým domácím násilím, zejména pokusit se zlepšit jejich dosavadní život. Intervenční centra poskytují tři druhy služeb:

- *Ambulantní* – tedy v prostorách konkrétního centra.
- *Terénní* – k tomuto druhu služby dochází pouze v závažných případech, například pokud se ohrožená osoba nachází ve zdravotnickém zařízení.
- *Pobytové* – intervenční centra mají povinnost pro ohrožené osoby zajistit ubytování a stravu. Pokud tuto povinnost nejsou schopna z určitých důvodů plnit, uzavřou dohodu s jinými institucemi.¹⁹¹

Příslušník Policie České republiky má ze zákona povinnost zaslat příslušnému intervenčnímu centru kopii úředního záznamu o vykazání, a to do 24 hodin od vstupu do obydlí.¹⁹² Následně je ohrožené osobě nejpozději do 48 hodin od doručení nabídnuta pomoc¹⁹³, nejčastěji telefonickou cestou. Jestliže není možné ohroženou osobu kontaktovat tímto způsobem, zašle se jí písemná nabídka, která obsahuje informace o poskytovaných službách. Služby intervenčního centra mohou využívat i osoby ohrožené domácím násilím, v jejichž případě nedošlo k vykazání násilné osoby ze společného obydlí nebo osoby, které vystupují v roli „zachránce“.¹⁹⁴

Intervenční centra poskytují pomoc na základě principu diskrétnosti, v případě zájmu i anonymity, důvěry, dostupnosti, individuálního a interdisciplinárního přístupu.¹⁹⁵

5.5.3 Azylové domy

Úpravu azylových domů nalezneme taktéž v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V případě domácího násilí slouží azylové domy obětem, které hledají únik před násilím nebo se rozhodly opustit násilnou osobu, avšak nemají rodinné příslušníky nebo přátele, kteří by jim poskytli alespoň dočasnou pomoc. Je to místo, kde si ohrožená osoba může v klidu a bezpečí odpočinout

¹⁹¹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 145.

¹⁹² Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 47 odst. 3.

¹⁹³ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, § 60a odst. 1.

¹⁹⁴ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 146.

¹⁹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3. s. 16.

a následně se rozhodnout, jaké kroky dále uskuteční.¹⁹⁶ Bohužel se často stává, že se oběť navrátí k násilné osobě a celý koloběh se znovu opakuje.

Služby poskytované azylovými domy nejsou zcela bezplatné, ve vyhlášce Ministerstva práce a sociálních věcí je stanovena jejich maximální výše. Za jeden den ubytování nesmí být od dospělé osoby požadováno více než 130 Kč, v případě osoby s dítětem se maximum snižuje na 100 Kč a cena za ubytování dítěte nesmí být vyšší než 70 Kč.¹⁹⁷

V poradně Bílého kruhu bezpečí je pro oběti k dispozici kniha obsahující kontakty na všechny subjekty, které jsou způsobilé poskytnout pomoc. Mohou si tak například vyhledat adresu na nejvhodnější azylový dům v rámci bezpečnostního plánu.

5.6 Bezpečnostní plán

Oběť, která se rozhoduje, zda se pokusí změnit svůj současný život či nikoli, prochází několika fázemi:

1. *Fáze neuvědomění si potřeby změny* – oběť může být terčem krutých útoků, avšak takové počínání sama bagatelizuje, agresora omlouvá a o pomoc zvenčí v žádném případě nestojí. Nechce si připustit, že jí ubližuje blízký člověk.
2. *Fáze zvažování a přijímání potřeby změny* – v tento okamžik si oběť uvědomuje, že takovým způsobem žít nechce, ale změnu odmítá například z toho důvodu, že nechce děti připravit o otce.
3. *Fáze rozhodování* – oběť je již rozhodnuta danou situací řešit.
4. *Fáze řešení situace* – už byly učiněny jisté kroky, například oběť se odstěhovala od násilné osoby.
5. *Fáze udržování změny* – tato fáze je velmi důležitá, neboť mnoho obětí se po čase vrátí zpět a vše se znovu opakuje.¹⁹⁸

Oběť si uvědomuje, v jak těžké životní situaci se nachází, ale zároveň existuje množství důvodů, proč nehodlá opustit společné obydlí. Mezi nejčastější patří děti, neboť je nechce připravit o druhého z rodičů, ztráta domova a vztahu

¹⁹⁶ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-800-0015-507. s. 90 – 91.

¹⁹⁷ Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách, § 22.

¹⁹⁸ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220. s. 45 – 47.

(i když násilného), nedostatek finančních prostředků, strach z osamělosti, společné půjčky a hypotéky nebo obava, že násilník vyplní své výhrůžky.¹⁹⁹

Schwartz uvádí celý výčet možných důvodů, proč se žena brání opustit svého násilného partnera. Zde uvedu vybrané z nich:

- *Víra, že se partner změní* – skutečnost je ale taková, že s největší pravděpodobností se tak nestane. Taková žena by se měla zamyslet nad tímto citátem: „*Jednou udeř ženu, a pokud odejde, ztratil jsi ji navěky. Jednou udeř ženu, a jestli zůstane, je tvoje navěky.*“
- *Myšlenka, že bez partnera je nula bez budoucnosti* – žena by si měla uvědomit, že si rozhodně zaslouží lepší život než ten, jaký žila doposud.
- *Strach, že už zůstane sama naporád* – tato obava je způsobena neustálým kritizováním a ponižováním ze strany partnera, kdy neustále opakuje, že o takovou ženu by žádný jiný muž nejevil ani ten nejmenší zájem.
- *Děti potřebují svého otce* – pokud děti vyrůstají v rodině, kde dochází k domácímu násilí, existuje sedmkrát vyšší pravděpodobnost, že ze syna vyroste stejný tyran a třikrát vyšší pravděpodobnost u dcery, že se stane obětí svého budoucího partnera.²⁰⁰

Bezpečnostní plán je vhodné vypracovat, pokud byla zjištěna přítomnost rizikových faktorů a oběť se rozhodne setrvat s násilnou osobou ve společném obydlí. Cílem je vytvořit strategii pro případ, že oběť bude znovu napadena. Fyzickému a sexuálnímu násilí většinou předchází fáze, ve které dochází k narůstání intenzity útoků psychického charakteru. V tomto časovém úseku má ohrožená osoba více možností, jak ochránit svůj život a zdraví, a tak by se měla tyto varovné signály blížících se fyzických či sexuálních útoků naučit rozpoznávat. Mezi základní bezpečnostní opatření patří:

- Příprava pohotovostní tašky, jejíž obsah je tvořen těmi nejdůležitějšími a nejpotřebnějšími věcmi, jako jsou léky, doklady, finanční prostředky, oblečení a důležitá telefonní čísla a adresy. Doporučuje se, aby si oběť ukryla tašku na bezpečném místě, kde ji nemá násilná osoba šanci objevit nebo k někomu, komu důvěřuje, například k přátelům nebo rodinným příslušníkům.

¹⁹⁹ ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902. s. 94 – 95.

²⁰⁰ SCHWARTZ, Dianne. *Týraná: příběh ženy, která čelila domácímu násilí*. Překlad Linda Bartošková. Praha: Portál, 2012, 245 s. ISBN 978-802-6200-789. s. 170 – 179.

- Oběť by se měla svěřit svým nejbližším, že v její rodině dochází k domácímu násilí, neboť o této skutečnosti nemají zpravidla nejmenší tušení.
- Pokud dojde k násilnému incidentu, je důležité vyhýbat se místnostem, ze kterých by následně nemohla uniknout a také místům, kde se nacházejí zbraně a předměty, kterými by jí násilná osoba byla schopna způsobit újmu na zdraví.
- Měla by si promyslet a naplánovat všechny varianty úniku z obydlí a ujasnit si, kam v takovém případě půjde.
- S dětmi a sousedy by si měla dohodnout heslo nebo signál, který bude signalizovat, že je v ohrožení a potřebuje pomoc.²⁰¹

Pro vytvoření bezpečnostního plánu může oběť využít předepsaného formuláře, jehož znění nalezne například v knize „Domácí násilí“.²⁰²

²⁰¹ VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4. s. 63.

²⁰² CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7. s. 143 – 148.

6 Závěr

Z uvedené práce vyplývá, že domácí násilí je natolik závažný a složitý společenský problém, proto by si každý měl uvědomit, že skrývání domácího násilí není řešením a veřejnost by neměla před takovým jednáním zavírat oči, neboť v důsledku pachatelova jednání dochází k porušování lidských práv, tudíž se nejedná jen o soukromou záležitost.

V posledních letech se zásadně zlepšilo postavení obětí domácího násilí, avšak stále přežívá celá řada mýtů, které těmto osobám škodí a napomáhají sekundární viktimizaci. Myslím si, že některé z nich i přes veškerou snahu a vynaložené úsilí bohužel nikdy nevymizí.

Velký krok v boji proti domácímu násilí učinil zákonodárce zakotvením nové skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě, s účinností nového trestního zákoníku hovoříme o týrání osoby žijící ve společném obydlí. Tento počín považuji za velmi vstřícný krok směřující ke zlepšení postavení ohrožených osob, neboť do tohoto okamžiku mohla být násilná osoba trestně stíhaná pouze za předpokladu, že jejím jednáním došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu proti životu a zdraví. Bohužel často musela oběť utrpět těžkou újmu na zdraví nebo dokonce smrtelná zranění, aby se o případ začaly orgány činné v trestním řízení zajímat.

Aliance proti domácímu násilí vypracovala návrh zákona č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím. Tento zákon nabyl účinnosti 1. 1. 2007 a vnesl do problematiky domácího násilí řadu pozitivních změn. Zaměřil se zejména na postup policie, neboť zavedl nový institut vykázání, díky kterému opouští společné obydlí násilník, nikoli už ohrožená osoba. K úpravě tohoto institutu došlo s přijetím nového zákona č. 273/2008, o Policii České republiky. Do jeho účinnosti postupovali příslušníci Policie České republiky při vykázání podle ustanovení správního řádu, což bylo příliš komplikované a zbytečně zdlouhavé. Dnes je vykázání považováno za faktický pokyn, tudíž vymizely všechny předchozí zákonné formy. Zákon na ochranu před domácím násilím dále rozšířil systém sociálních služeb tím, že vytvořil právní prostor pro intervenční centra, která poskytují pomoc ohroženým osobám a snaží se o zlepšení jejich života. Tento zákon se dotkl i justice, neboť do občanského soudního řádu přibyl další zvláštní druh předběžného opatření, prostřednictvím kterého byly zatímně

upravovány vztahy mezi násilnou a ohroženou osobou. Od 1. 1. 2014 byla úprava přesunuta do zákona č. 292/2013, o zvláštních řízeních soudních.

Velmi pozitivně hodnotím zakotvení institutu předběžného opatření do trestního řádu, neboť se zvýší ochrana nejen obětí domácího násilí. Nicméně by se mohl zákonodárce zamyslet nad tím, zda by nebylo vhodnější, aby o všech druzích těchto předběžných opatřeních rozhodoval v jednotlivých fázích trestního řízení stejný orgán. V případě domácího násilí se totiž může stát, že v přípravném řízení rozhodne státní zástupce o uložení zákazu styku násilné osoby s osobou ohroženou, avšak soudce neshledá důvody k uložení zákazu vstupu do společného obydlí obývaného s ohroženou osobou a jeho bezprostředního okolí. A tak násilník bude moci na jakémkoliv jiném místě libovolně a bez hrozby sankce kontaktovat ohroženou osobu.

Domácí násilí je složitý jev, který zasahuje vedle trestního práva i do jiných právních oblastí, proto se touto problematikou výslovně zabývá i nový občanský zákoník, který zakotvil dva zcela nové instituty, a to dědickou nezpůsobilost manžela a dočasné omezení či vyloučení práva jednoho z manželů bydlet ve společném domě nebo bytě v případě, že jeho jednání naplňuje znaky domácího násilí. Zákonodárce vycházel ze zásady subsidiarity trestní represe, podle které je trestní právo považováno za prostředek „ultima ratio“ a užije se teprve v případě, kdy nepostačí prostředky jiného právního odvětví.

Velký nedostatek shledávám v neexistenci terapeutických programů pro násilné osoby. Stát by se měl nad tímto problémem zamyslet, neboť v řadě zahraničních států jsou již tradicí a podle statistik a výzkumů zaznamenávají úspěchy.

Co se týče otázek v oblasti pomoci obětem domácího násilí, nevidím zde žádný závažný nedostatek. Subjekty zabývající se ohroženými osobami jsou velmi aktivní a díky jejich snaze a úsilí mají tyto osoby čím dál lepší postavení a je jim přiznáváno více práv. Například spolek Bílý kruh bezpečí vybojoval zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, a v důsledku jeho naléhání na zákonodárce byla do § 2 odst. 15 trestního řádu zakotvena nová zásada zvláštního a šetrného přístupu k poškozenému.

Při psaní této diplomové práce jsem si ještě více uvědomila, v jak těžké pozici se oběť domácího násilí nachází. Nikdo by takový způsob jednání neměl v žádném případě bagatelizovat a zásadně by neměla být vina spatřována v ohrožených osobách, jak se často stává. Myslím si, že se Česká republika

s problematikou domácího násilí vypořádává celkem obstojně a budu jen ráda, pokud tímto směrem bude pokračovat i nadále, neboť neustále je co zlepšovat.

Resumé

Über das gesellschaftliche Problem *Gewalt in der Familie und naher Umgebung* begann man am Ende der 70er Jahre des vorigen Jahrhunderts zu sprechen. In früheren Jahrhunderten war häusliche Gewalt die tägliche Tätigkeit – der Mann präsentierte und zeigte mit solchem Verhalten seine Autorität und übergeordnete Stellung.

Das Thema *Gewalt in der Familie und naher Umgebung* wurde in der Tschechischen Republik bis zum 1. Juni 2004 nicht legislativ gelöst. Große Änderungen zu dieser Problematik sind im Gesetz Nr. 135/2006 Slg., Schutz bei häuslicher Gewalt festgehalten.

Am Anfang meiner Diplomarbeit beschäftige ich mich mit Begriffen, Merkmalen und Formen von Gewalt in der Familie. Heutzutage werden diese Formen in körperliche, psychische, sexuelle, strukturelle und ökonomische angeteilt. Dieser Abschnitt behandelt auch strafrechtliche Klassifikation von Gewalt in der Familie.

Im nächsten Kapitel konzentriere ich mich auf den Täter von häuslicher Gewalt. In diesem Kapitel wurde die Frage beantwortet, warum irgendwelche Leute gewaltsam sind. Unter Fachmännern und Autoren gibt es keine Ansicht, wie man Gewaltmenschen unterscheiden soll. In diesem Teil steht der Vergleich von verschiedenen Gewalttätern zur Verfügung. Unter anderem sind in diesem Abschnitt therapeutische Programme verfasst, deren Ziel ist den Gewaltmenschen solchen unerwünschten Verhalt abzubauen.

Im folgenden Kapitel ist das Institut Vorläufige personelle Maßnahme gemäß Gesetzes und präventive Politik Nr. 273/2008 Slg. zusammengefasst, die das Ziel hat die Kriminalität zu reduzieren und Bemühung die Gesellschaft vor häuslicher Gewalt zu schützen.

Das letzte Kapitel behandelt Opfer bei der Gewalt in der Familie. Am Anfang des Kapitels bearbeite ich die generelle Charakteristik der Opfer bei der häuslichen Gewalt, folgend beschäftige ich mich mit den Opfern bei der Gewalt in der partnerschaftlichen Beziehung. Bei diesen Opfern kann man Stockolms Syndrom zeigen, d. h. Syndrom der gequälten Frau, oder Syndrom des gequälten, misshandelten, vernachlässigten Kindes. In diesem Kapitel ist die diagnostische Methode SARA DN nachzulesen, die zur Beschreibung

und Auswertung der Gewaltandrohung dient. Folgend befrage ich mich mit Subjektarten, deren Aufgaben sind die Hilfe für die Opfer der Gewalt in der Familie zu gewähren. An der ersten Reihe stehen unprofitable Organisationen, zu denen Weißer Ring zugeordnet wird, und daneben noch Interventionszentren und auch Asylheim.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

- BEDNÁŘOVÁ, Zdena a kol. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-802-5454-220.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander J. a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
- BURIÁNEK, Jiří a kol. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6.
- BRÉHAT, Caroline. *Milovala jsem tyrana: osud ženy, která prožila psychický teror*. Překlad Šárka Belisová. Praha: Ikar, 2011, 187 s. ISBN 978-80-249-1651-4.
- CLELAND, Alison. *Child abuse, child protection and the law*. Edinburgh: W. Green, 2008, 475 s. ISBN 978-041-4016-071.
- CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Překlad Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
- ČERMÁK, Ivo. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1999, 204 s. ISBN 80-902-614-1-8.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 150 s. ISBN 978-802-4722-078.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2002, 143 s. ISBN 80-86284-19-0.

- DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: GradaPublishing, 1995, 245 s. ISBN 80-716-9192-5.
- HUŇKOVÁ, Markéta; VOŇKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: Efektivnost právních norem v ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, 248 s.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb.* Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1.
- KLOUBEK, Martin. *Sexuálně zneužívané děti*. Praha: MJF, 2011, 23 s. ISBN 978-80-86284-88-0.
- Kolektiv autorů. *Násilí páchané na dětech*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 73 s. ISBN 80-244-1430-9.
- KONRÁD, Zdeněk; BANGO, Dezider. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, 60 s. ISBN 978-80-7251-241-6.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C. H. Beck, 2011, 139 s. ISBN 978-80-7400-381-3.
- MARTINKOVÁ, Milada; MACHÁČKOVÁ, Radka. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí: dva příspěvky k problematice domácího násilí v České republice (empirické poznatky a rozbor vybrané právní problematiky)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 193 s. ISBN 80-860-0898-3.
- MARTINKOVÁ, Milada a kol. *Špatné zacházení s osobami pokročilého věku - se zvláštním zřetelem k domácímu násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 98 s. ISBN 978-807-3380-878.
- NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 80-735-7026-2.

- RÁC, Ivan. *Páchanie trestnej činnosti žien – obetí násilia v intímnom partnerskom vzťahu: (vybrané aspekty sociálnej práce)*. Praha: Hnutí R, 2010, 152 s. ISBN 978-80-86798-08-0.
- SCHWARTZ, Dianne. *Týraná: příběh ženy, která čelila domácímu násilí*. Překlad Linda Bartošková. Praha: Portál, 2012, 245 s. ISBN 978-802-6200-789.
- STRÍLKOVÁ, Patricie; FRYŠTÁK, Marek. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. ISBN 978-807-4180-200.
- SZCZEPANIKOVÁ, Alice a kol. *Jak jednat v případech domácího násilí?: Praktická doporučení pro příslušníky/ příslušnice Policie ČR*. Brno: Liga lidských práv, 2004, 24 s. ISBN 80-239-2207-6.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník II: komentář:: § 140-421*. Praha: C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-178-9.
- ŠEVČÍK, Drahomír; ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-807-3676-902.
- VANÍČKOVÁ, Eva a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Praha: Karolinum, 1997, 82 s. ISBN 80-718-4479-9.
- VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, 37 s. ISBN 978-807-4400-018.
- VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.
- VITOUŠOVÁ, Petra; VEDRA, Vladimír. *Domácí násilí (Informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. Vyd. 4. Praha: MJF, 2011, 12 s. ISBN 978-80-86284-82-8.
- VOŇKOVÁ, Jiřina; HUŇKOVÁ, Markéta. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1.
- VOŇKOVÁ, Jiřina. *Vaše právo!: první právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: proFem, 2012. ISBN 978-80-904564-0-2.

Časopisecké články:

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Oběti domácího násilí*. Psychologie dnes, č. 1/2001. s. 14 – 16.
- DITTRICH, Michal. *Domácí násilí aneb jak se správně po právní stránce bránit násilníkovi*. Diagnóza, č. 2/2011. s. 28 – 29.
- DURDÍK, Tomáš. *Aplikace zákona o obětech v praxi*. Zpravodaj BKB, č. 4/2013. s. 12 – 16.
- JÁNOŠÍKOVÁ, Petra. *Domácí násilí nesmí zůstat za zavřenými dveřmi*. Radniční listy, č. 5/2002. s. 7.
- VARGOVÁ, Branislava. *Život v jeho hlavě*. Marianne, č. 2/2014. s. 66 – 68.
- *Vykázání – nástroj ochrany před dalším domácím násilím*. Zpravodaj BKB, č. 1/2013. s. 21.

Právní předpisy:

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 359/1999, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 45/2013, o obětech trestných činů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

- Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 505/2006Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Internetové zdroje:

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila a kol. *Aktuální otázky domácího násilí v soudně znalecké praxi*. Dostupné z: <http://www.cspychiatr.cz/detail.php?stat=640>
- HŘÍBALOVÁ, Marie. *Týrání, špatné zacházení, zanedbávání*. Dostupné z: <http://www.zivot90.cz/202-senior-telefon/223-tyrani>
- iregistr.mpsv.cz/socreg/hledani_sluzby.do?SUBSESSION_ID=1393922005424_2&zak=&zaok=&sd=interven%C4%8Dn%C3%AD+centra
- JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení*. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rozeni?browser=mobi>
- *Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 – 2014*. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>
- *Národní strategie podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017*. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13099/Teze_NS.pdf
- www.bkb.cz/aktuality/n151-bily-kruh-bezpeci-a-philip-morris-cr-a-s-zavrsuji-spolecny-petiletý-projekt/
- www.domacinasili.cz/uvodni-strana/vice-o-projektu/
- www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/
- www.osn.cz/lidska-prava/?kap=42&subkap=45
- www.soscentrum.cz/stop-nasili-ve-vztazich/

Soudní rozhodnutí:

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1439/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. 7 Tdo 870/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. 8 Tdo 105/2008.

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1072/2012.
- Rozsudek Okresního soudu v Jičíně ze dne 22. 4. 2013, sp. zn. 2 T 7/2013.

Ostatní zdroje:

- Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- Kolektiv autorů. *Pomoc obětem sexuálního násilí: Manuál pro poradce Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2007, 39 s.
- *Listina základních práv Evropské Unie ze dne 7. prosince 2000, ve znění upraveném dne 12. prosince 2007*: Úřední věstník Evropské Unie 2007/C 303/01.
- Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 26. listopadu 2009, o odstranění násilí páchaného na ženách: Úřední věstník Evropské Unie 2010/C 285 E/07.
- *Pomoc osobám ohroženým domácím násilím a všem, kdo řeší tento problém: Informace apraktické rady*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2011.
- *Stop násilí na seniorech*. Praha: ŽIVOT 90, spolek, 2006.
- VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Manuál pro dobrovolníky Bílého kruhu bezpečí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, spolek, 2005, 179 s.